

P. 11. 132

CERNĂUȚI

MAI-IUNIE 1943

An.
XVIII

FĂT-FRUMOS

Nr.
3

ARTĂ
LITERATURĂ

Director: LECA MORARIU
Secretar de redacție:
Octavia Lupu - Morariu

ȘTIINȚĂ
VIAȚĂ SOCIALĂ

Ep. Bucevschi

Maiolică *)

*) Regăsită din rățăcirile ei bolșeviste în 28 Iunie 1943,...

Redacția și administrația: Cernăuți, str. Munteniei 14

3162

935.145

Nu se împru-
mută acasă.

CERNĂUȚI

MAI—IUNIE 1943

An. XVIII	FĂT-FRUMOS	Nr. 3
ARTĂ LITERATURĂ	Director: LECA MORARIU Secretar de redacție: Octavia Lupu - Morariu	ȘTIINȚĂ VIAȚĂ SOCIALĂ

Bucovina turistică *)

Bucovina a avut norocul de a fi slăvită de doi mari turiști ai literaturii noastre — turiști în cea mai generoasă accepțiune a cuvântului. Unul dintr'înșii o vedea *veselă grădină* — fredonând :

*Dulce Bucovină,
Veselă grădină
Cu pomi roditori,
Și mândri feciori !*

E aceasta nu numai poezie, nu numai expresia optimistă, viziunea plină de lumină trăită de *cântărețul soarelui*, Alecsandri, ci — înșasi realitatea dată. Fapt real și fapt foarte plastic=sesisabil (mai ales prin alternanța contrastului...) pentru drumețul român care intră în *grădina* Bucovinei. Realitate ca fapt social și ca fapt natural. Ca fapt social: o bine=înstărită, sănătoasă țărâtime moșneană, în gospodăria rațional=întemeiată, împrejmuită cu bogate *cinii* și *heiuri* (deci „atenanțe“), dintre cari răcoritor zvâcnește umbrarul *pomătului* (livezii de pomi roditori), — așadar nu numai sărăcia răchitei și a sălcutului dinjurul bordeielor de pe aiurea... Ca fapt *natural*: Încă și acum (după marea împrumetărire de ieri) 45⁰/₀ din pământul Bucovinei e pădure¹⁾. Marea monografie jubilară austriacă *Die Bukowina*²⁾ (1899) arată că, la 1899, peste 1/2 (= 5.325 km²) din Bucovina (10.441 km²) era pădure.

Ba Bucovina e fericită depozitară a unei unice păduri: faimosul *Codru secular dela Slătioara*, minune neatinsă de pângărirea ome-

*) Conferință rostită la Universitatea Radio—București în 4 Sept. 1942.

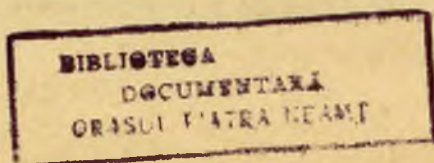
1) Comunicat personal din partea d-lui inginer=silvic Anton Tcaciuc, Cernăuți.

2) *Die Bukowina, Eine allgemeine Heimatkunde, verfaßt anlässlich des 50-jährigen glorreichen Regierungsjubiläums Seiner kaiserlichen und königlichen Apostolischen Majestät...*, Cernăuți 1899.

935.145

44392

3162

nească, pentru care s'a dat nu puțină luptă. În fruntea izbânditorilor războitori stă profesorul dela Universitatea Cernăuțeană ³⁾ Mihai Gușuleac. Și-i un merit covârșitor al d-sale ⁴⁾ că — împotriva nesațului, de exploatare — din cele 671.11 hectare ⁵⁾ ale complexului primordiale care constituia codrul secular dela Slătioara (ocolul silvic Stulpicani), prin decizia Ministerului din 19 Martie 1941, cel puțin 274.24 ha au putut fi *din nou* declarate *monument natural* ⁶⁾.

Și bine să le memorăm spusele lui M. Gușuleac din 1932! Adecă: „...cu toată bogăția lor în păduri, Carpații estici nu pot vădi alt teritoriu care să echivaleze în importanță și valoare cu pădurea seculară dela Slătioara“ ... Și: „Până azi încă nu ni s'a semnalat în Carpații de est nici un singur codru secular de mărimea și unitara fizionomie a Codrului Slătioara“ ⁷⁾. La fel se pronunțase și alt crainic al Universității Cernăuțene, și el apărător al codrului dela Slătioara, — Dr. Anton Mühldorf ⁸⁾ zicând: „Și interesul acesta se cu-

³⁾ Astăzi la Universitatea din București.

⁴⁾ Cf. M. Gușuleac, *Ein Urwaldgebiet der Bukowina stirbt* în „Czernowitzer Allgemeine Zeitung“ An. 29 Nr. 8.101 din 13 Martie 1932 și același, *Codrul secular din Slătioara* în „Calendar săptămânal 1937, apare sub egida Touring-Clubului României“ vol. IV.

⁵⁾ M. Gușuleac în cit. artic. *Codrul secular din Slătioara* pag. XIV: 671,11 ha.

⁶⁾ Din registrele Fondului religios Cernăuți am reținut (în 22 Aug. 1942) următoarele informații: „Ministerul Agriculturii și Domeniilor, prin decizia Nr. 9.942 din 19 Martie 1941, publicată în Mon. Of. Nr. 72, p-tea I-a a declarat ca monumente ale naturii cele 274.24 ha din pădurea Slătioara ce au rămas neexploatare din 671 ha inițiale (ocolul silvic Stulpicani) și cele 290.62 ha din pădurea Valea Giumalău din ocolul silvic Pojorita ca compensație pentru ceea ce s'a pierdut din pădurea Slătioara. O suprafață de 44.43 ha, golul alpin Teodorescu, vecin cu pădurea Slătioara, expropriat de Stat în perimetrul pădurii, a fost dată spre folosință comunei Slătioara...“ — Și, firește, acest din urmă fatal adaos ar trebui imediat revocat!... Și nu pierdem ocazia de-a sublinia că cele 290.62 ha din Valea Giumalăului, „compensație“ dragă Doamne, nici nu se compară cu valoarea adevăratului *monument natural* dela Slătioara. (Cf. și M. Gușuleac în citatul articol din 1932: „Daraus ist ersichtlich, dass das neue Gebiet am Giumalău als gleichwertiges Tauschgebiet für den Slătioara-Urwald nicht in Frage kommen kann, zumal eine Eignung als Urwaldreservat infolge der Zerstückelung überhaupt zweifelhaft ist“).

⁷⁾ „...da die Ostkarpathen trotz ihres Waldreichtums kein Gebiet aufweisen, das an Bedeutung und Wert dem Slătioara-Urwald gleichkommen würde“ — și: „Bis jetzt ist noch kein einziger Urwald aus den Ostkarpathen von der Grösse und einheitlichen Physiognomie des Slătioara-Urwaldes bekannt geworden“.

⁸⁾ Dr. Anton Mühldorf, *Der Urwald von Slătioara: Ein Naturschutzgebiet in der Bukowina*, broșură fără dată [dar, după Traian I. Ștefureac, *Cercetări sinecologice și sociologice asupra bryophytelor din codrul secular Slătioara*

vine pădurii seculare dela Slătioara, ca singura adevărată pădure seculară a Carpaților, indiscutabil cu vârf și îndesat“.

Și cu turistică voinicie fie-ne acum îngăduit a intra în această infricoșată sihăstrie a naturii virgine, — căreia distinși exploratori din Universitatea Cernăuțeană (ca Dr. Anton Mühldorf, M. Gușuleac, Emilian Țopa, I. T. Tarnavski, Traian I. Ștefureac) i-au închinat devotate pagini și care-și are binemeritata faimă și'n lumea științifică a străinătății⁹⁾. Călăuză ni-i Dr. Anton Mühldorf, care la 1926 nota¹⁰⁾ următoarele :

(*Bucovina*), București, 1941, 190, memoriul lui Mühldorf a apărut în Jahrb. d. Siebenbürg. Karpathenver. (1926)]: „Und dieses Interesse gebührt dem Urwalde von Slătioara als einzigem echten Karpathenurwald unstreitig in vollem Masse“.

⁹⁾ Cf. Gușuleac în cit. artic. din 1932: „Da der Urwald von Slătioara ein Naturdenkmal ersten Ranges ist, so ist an diesem wissenschaftlichen Inventar nicht nur die engere Heimat, sondern auch das Ausland, wo er gerade so bekannt ist, wie bei uns (siehe Borza, Protecția Naturii 1929 și 1931) interessiert“.

¹⁰⁾ Citatul memoriu *Der Urwald von Slătioara* — unde (pag. 10) cetim: „Kreuz und quer liegen überall frische sturm- und altersgebrochene hundert- und mehrjährige Fichten und Ahorne und versperren einem den Weg. Grünes Moos, durchweht mit Sauerklee und hie und da verziert mit allerlei Farnkräutern, überzieht die morsch gewordenen alten Stämme, die unter dem Tritte des Wanderers in Stücke zerbröckeln und seinen Fuss tief einsinken lassen. Man kommt recht schwer durch dieses Gewirr von Baumleichen durch; oft befindet man sich längere Zeit überhaupt nicht auf der Erde, sondern wadet in morschen Baumleichen umher wie in lockerer Tonerde. Die Zwischenräume benachbarter Bäume sind nicht selten mit leichtem Moos ausgefüllt — man tritt über einen Baumstamm ins Moos in der Meinung auf feste Erde zu stossen und versinkt bis an die Hüften in dieses, rasch greift man nach einem dünnen Ast, der gleich einer sonngebleichten Rippe eines Mamutkadavers, hilfsbereit vor einem aus dem Moosteppich emporragt — doch er bricht ab, stösst sich in die lockere Baumleiche, sie zerbröckelt — man sucht Stütze am Baume über den man getreten, auch er zerfällt, und das ganze Gebrösel der umherliegenden Stämme schüttet sich in die Grube und fängt das Bein bis weit hinauf. Nur mühsam befreien wir uns. Wieder anderswo müssen wir uns der zu oberst liegenden frischgefallenen Stämme als Brücken bedienen, um mit ihrer Hilfe über die vielen andern wirr vom Sturm durcheinander geworfenen und mit Himbeersträuchern dicht verwachsenen alten Kadaver hinüber zu gelangen. Oder es gilt Engpässe zu passieren, welche aus Ästen gefallener Fichten und Ahorne gebildet werden. Nicht selten ist der Baum noch nicht gesunken; er hält sich in dem Riesengeäst seiner Nachbarn gefangen; wie eine Riesenbärenfalle sieht er aus, jederzeit bereit herabzugleiten, wenn ihn der Sturm von seinen Nachbarn abgeschüttelt hat, und alles klein zu schlagen, was sich unter ihm befindet; unwillkürlich überlegt man, ob man es wagen soll durchzupassieren, ein leichter Schlag von einem der hundert Äste genügt und nie mehr verlässt man den Urwald“.

„Pretutindene, cruciș și curmeziș, molizi și paltini de câte-o sută de ani și mai bine, doborâți de furtună și de bătrâneță, îți închid calea. Mușchiu verde, vârstat cu măcriș iepuresc și împodobit ici-colo cu diverse soiuri de feregele, îmbracă bătrânele trunchiuri putrede cari pârâie în bucățele sub pasul omului, îngropându-i adânc piciorul. Anevoie răzbați prin această încălecătură de cadavre ale copacilor. Adevese, întregi răstimpuri nici nu te afli pe pământ adevărat, ci înoți în leșuri de arbori putrezi ca într'un puhav pământ de turbă. Spațiul dintre buștenii alăturați e bușit de mușchiu. Pășești peste trunchiu, în nădejdea că dai de pământ și odată te scufunzi până'n coapse. Repede-ți întinzi brațul după un crac uscat, care, asemenea unei uriașe coaste de mamut, înălbită de soare, te îmbie din covorul de bungeac, gata-gata să-ți dea ajutor, — dar cracul trosnește și se'nfinge în putredul trup al copacului dela pământ, care și el se face fărâme. Cauți să te'nțepenești în copacul peste care treceai; și dânsul se desface în pulbere. Și tot măcinișul trunchiurilor lungite jur-împrejur s'a prăbușit în groapa astfel iscată, apucându-ți piciorul pân'pela șolduri. Te descurci cu mare greu. Pe alocuri te folosești de trunchiurile mai proaspete, mai de deasupra, traversând, ca pe niște punți, invârmarea de arbori, cumplit încălecați unul într'altul de bântuirea furtunilor și încălciți în desimea smeurișurilor. Sau, iarăși, te pomenești că trebuie să te streкори prin câte-o strungă de craci de paltini și molizi. Nu arare copacul încă nu s'a năruit; stă înținat în uriașele ramuri vecine. Pare o enormă capcană de urși, gata să se prăbușească, de îndată ce furtuna l-ar scutura din cărca vecinului său, — pentru a zdrobi în mii de fărâme tot ce-i supt dânsul. Fără să vrei stai la cumpene, ori de-i bine să cutezi a trece. O singură izbitoră a unuia dintre sutele de brațe și'n vecii vecilor nu mai ieși din acest codru al codrilor“.

Adevăratul turist nu va pregeța deci de a se înfiora de covârșitoarea taină a acestei cetățui de străveche natură, unde întunecimea e cu adevărat înfiorătoare și unde molidul și bradul ¹¹⁾ e de 300—400 de ani și mai bine, venind nu numai din vremea zimbrului (bison

¹¹⁾ Repartizarea esențelor de lemn în partea defalcată din Codrul Slătioarei (dar și aceasta „tratată în grădină“, ceea ce va să zică: lemnul sănătos aice nu se taie) e (după informațiile oficiale luate de noi în 22/8 1942): 0'63 molid, 0'30 brad, 0'05 fag, 0'01 paltin, 0'01 goluri și rariști. — Cam aceeași proporție va fi fiind și'n actualul *monument natural* dela Slătioara, mă asigura d. inginer silvic Anton Tcacuic.

bonassus) care a trăit la noi până pela 1750—1800, ci chiar și din cea a bourului (bos urus), care s'a stâns la 1627¹²⁾. Da! De coaja cutărui hășcoi de brădan (cu diametrul de 1.50 m. și de 35—40 m. înălțime¹³⁾ azi), lângă care-ți stă acum atât de pitic tovarășelul de drumeție, de coaja lui și-a ogoit cândva rana un bour fugit aice de arcul aprigului vânător descălecat tocmai la Voronețul lui Daniil Sihastrul...

Și astăzi, dacă ar fi vorba ca zimbrii, încă trăitori ca „monumente naturale“ pe aiurea (în Silezia, Litvania și pe apa Cubanului¹⁴⁾ Caucazia), să fie reîmpământenți la noi, atunci tot codrul Slătioarei; ar trebui să-i adăpostească.

Precum turistul poate lua aminte că rezervațiuni naturale ca această Slătioară sunt uneori ultimul refugiu al cineștie=cărui soiu de plantă sau vietate animalică. Și avertismentul specialistului (acelaș M. Gușuleac) e cu adevărat înfiorător când glăsuește¹⁵⁾: „Unele din ele (din aceste plante sau animale), localizate numai în regiunea noastră, cdată cu dispariția lor dela noi vor dispărea de pe fața pământului“. Iar: „Importanța și urgența conservării obiectelor naturale rezultă chiar din faptul că omul, cu toată tehnica sa, nu e în stare să reconstruiască nici cea mai neînsemnată viețuitoare!“ Și astfel d. p. *crambe tataria*, zisă *baldracanu tătaresc* „crește în puține locuri în Siberia apuseană, Rusia de sud, regiunea Dunăreană și Bavaria de sud“. Ei bine: „Ea se află în 2 exemplare și pe D(ealul) Strâmbu lângă Bosanci“ în Bucovina¹⁶⁾.

Și tot aici ahtiatul drumeției românești poate lua aminte că, în gloriosul *Codru al Cosminului* din Bucovina (ocolul silvic cu acelaș

¹²⁾ Cf. Dr. Eugen Botezat, *Bourul și zimbrul* 1913 (Anal. Acad. Rom.) 13 și 19. — Caracteristică e tradiția populară, după care Mihai-Vodă Racoviță să-și fi adus dela Rus=pe=Boul *Stâlpul lui Vodă* la Vama „trăgându-l la vale cu zimbri“ (Iorgu G. Toma, *Monumentul „Stâlpul-lui-Vodă“ din Vamă*, Cernăuți 1923, 14.

¹³⁾ În pădurea Slătioarei, partea tratată „în grădină“, s'au constatat (la 1940) brazi și molizi de 1.10 m. diametru și 36 m. înălțime *medie* (adecă) 30—40 m. înălțime individuală), deci conifere de pe 400 ani (înălțimea brazilor excepțională fiind de 25—30 m.)—spun informațiile oficiale adunate de noi în 28/8 1942. Iar în Codrul Slătioarei — rezervațiune naturală, bradul și molidul „e și mai gros“ (ing. silvic Anton Tcaciuc).

¹⁴⁾ Eugen Botezat op. citat 9—10.

¹⁵⁾ Dr. Mihail Gușuleac, *Fânețele seculare din Bucovina* 1921, 3.

¹⁶⁾ Gușuleac, *Fânețele seculare*... 5. — Și tot stăruinței profesorului M. Gușuleac se datorește că fânețele seculare (inclusive Dealu Strâmbului) din comuna Bosanci (jud. Suceava) au fost declarate *monumente naturale*.

nume), până la invazia Scorpiei-roșii din Iunie 1940, puteai înmărmuri în fața unor stejari de 400—500 ani vârstă. Martori cari veniau deadreptul din zilele aprigului Răzbunător dela 1497 !... Monumente deci nu numai *naturale*, ci și monumente *naționale*. Acești macrobioți se mai află răsfirați pe ici colo prin codrii și prin luncile bucovinene — unul=doi chiar și'n Codrul Cosminului ne asigură cineva¹⁷⁾. E un act de cel mai generos turism de a-i ocroti. Mai ales în grădina de Bucovină, care, în concluzie, e nu numai *veselă*, ci și *grandioasă* grădină.

Celalt minunat turist al scrisului românesc, a intrat și mai adânc în ființa peisagiului bucovinean, gâlgăindu=și trăirile în duioasa chemare :

*N'oi uita vreodată, dulce Bucovină,
Geniu=ți romantic, munții în lumină,
Văile în flori !
Râuri resăltându printre stânce nante
Apele lucinde'n dalbe diamante
Peste câmpii'n zori...*

Dânsul e mai analitic, mai comprehensiv decât Alecsandri, văzând și „munții în lumină” și râurile „resăltându, printre stânci înalte”—de pare=c'ar fi fost de față și la larg=lărmuitoarea cascadă de 4 metri înălțime dela Șipotele=Sucevei (de unde ne=a venit Ciprian Porumbescu) sau la cascada din Valea=Ursului în amintitul Codru al Slătioarei.

E, în general, aceasta o și mai integrală viziune a Bucovinei pitorești,—genial intuită de hoinarul copilandru, care, după o mărturie a lui Mihai Sadoveanu¹⁸⁾, trebuie să fi bătut și la poarta Mănăstirii Vătra=Moldoviței, furișându=și aici — copilărește — în paginile cutărui strămoșesc ceaslov, iscălitura *Eminescu*. În adevăr, sintetic, aspectul general al Bucovinei e, sub atâtea și atâtea raporturi, romantic, vând componentele cardinale a ceea ce ne=am deprins să calificăm drept romantic. Romantică desingrădire (*Entgrenzung* i=ar zice teoria germană) în vastele mistice priveliști ale Muntelui ; romantică pulverizare a mai prozaicei realități în luxurianta, înfloritoarea poezie a unei plastice rusticități, ferită de nivelatoarea civilizare prin fericitul nenoroc al unei culturi oficiale, până ieri străine și nu prea asimilabile ; și romantică desmărginire în tainicele străfunduri ale trecutului strămo=

¹⁷⁾ D-l insp. silvic Mihai Boldur (Cernăuți).

¹⁸⁾ Cf. Buletinul „Mihai Eminescu” An. XII 1941, 34.

șesc, Bucovina fiind — precum se și cuvenia să fie aceasta Țară a scaunelor de Domnie¹⁹), acest „sobor de cloponițe“, care ne păstrează Panteonul dinastiei moldovenești (dela Bogdan Descălecătorul până la Bogdan, fratele lui Alexandru cel Bun) și care ne păstrează și locul de domnească stăpânire a lui Ștefan cel Mare (Cetatea Sucevei) și locul de veșnică priveghere a lui (Mănăstirea Putna) — ... Bucovina fiind prin excelență „Țara clasică a trecutului românesc propriu-zis“ — a spus istoricul Dimitrie Onciul²⁰).

Mănăstirea Vatra Moldoviței

Turistica bucovineană are deci și această calitate, de a-ți oferi simultan variate, polihrome delicii.

Ți se poate deci întâmpla, ceea ce nu odată se'ntâmplă adevăratului turist, că colinzi țara în acea aromitoare nevigilență, în care, fără să urmărești nimic precis, te lași pradă întregii simfonii de vagi senzații din afară (și fărâșitului de greieri de pe cea costisă, și chemărilor speriate de singurătate ale cucului, și freamătului lin-curgător ca o apă al brădetului) — și'n acest quasi-somnambulic automatism tresăi deodată, năzărindu-ți-se că vezi albele chipuri ale înviaților din mormânturi, în cutare Județ=de=apoi (dela Voroneț, dela

¹⁹) Leca Morariu, *Țara Scaunelor de Domnie*, București 1941 și Cernăuți 1941.

²⁰) D. Onciul, *Din trecutul Bucovinei*, 1915, 32—33.

Mănăstirea-Humorului, dela Arbore): Înfășurați în albul giulgiu al morților și „cu mânuțele împreunate spre rugăciune”²¹⁾ (așa cum se cade la înfricoșata Judecată...). Ci’n față nu vezi aieva decât palidele pale albe din ceața care fumegă, ca o altă rugăciune..., de pe creștele măgurilor proaspăt adăpate de ploile cerului.... Atât de împreună=crescut e’n turismul bucovinean trecutul și prezentul!

Și multe din cele mai pitorești drumuri le poți face aici îmbinându-le aceste aspecte. Ba nici nu știi când, vraja firii te duce până’n poarta, înmirezmată de tămâie, a celor din alte veleaturi.... Cum e d. p. drumul pe *Cărarea Dragomirnei*, dela biserița lui Ștefan cel Mare din Pătrăuți pe Suceava până la acea arhitectonică minune pe care măestrul Enescu²²⁾ a văzut-o ca „o naie făcută să plutească în seninul albastru al cerului”: svelta, feciorelnica Dragomirna a Mitropolitului Anastasie Crimca. Cum iarăși e drumul prin lunca parfumată ascuțit în miroznă de salce de pe apa Moldovei, dela Gurahumorul Mănăstirii-Humorului, până la Voronețul aceluiaș Ștefan cel Unic, și Voronețul atâtor tradiții „Voronețene” (*Codicele Voronețean*, *Psaltirea Voronețeană*²³⁾, *Isopia Voronețeană*²⁴⁾) și Voronețul-Vatican al Județului de apoi de factură bizantină.²⁵⁾ Sau cum, din aceeași fermecătoare vatră a Gurei-Humorului, e drumul înspre vajnica ctitorie a Logofătului Teodor Bubuioag, Mănăstirea-Humorului — și de aice, peste plai, la mănăstirea=cețate dela Solca lui Ștefan Tomșa — și apoi, cu șosea boierească și drumuri de țară totuși bogat=răsplătitoare, la altă strălucită ctitorie, nedomnească în obârșie, dar prea-domnească în vrednicia ei: Biserica lui Luca Arbore dela Arbore²⁶⁾. Și cum aceeași amplă simfonie de pitoresc al firii dar și al altor elemente, în stil mai mare, o savurezi într’o excursie de două=trei zile, pornind dela Vatra-Moldoviței, cea superb=incadrată²⁷⁾ cu uriașe dar largi tălăzuiri de munte în fund și ne=

²¹⁾ Cf. Leca Morariu, *La Voroneț* 1933, 23.

²²⁾ Leca Morariu, *Țara Scaunelor de Domnie*, Cern. 7.

²³⁾ Cf. *Psaltirea Voronețeană* la I. A. Candrea, *Psaltirea Șcheiană*, vol. I 1916 pag. XLIV.

²⁴⁾ Cf. Leca Morariu, *Un nou manuscris vechiu: Isopia Voronețeană* 1922.

²⁵⁾ Cf. Leca Morariu, *La Voroneț*, 16—17.

²⁶⁾ Nu: *Arbora*, cum îi zic (austriacește!) neinițiații!

²⁷⁾ Ce năfângă și caducă e uneori, în pictura noastră prezentarea unui asemenea monument ca o „cu totul izolată spaimă de informă zidărie” scoasă afară din singura ei simbioază artistică, smulsă afară din „toată ambianța plaiurilor sale” (Leca Morariu, *Țara Scaunelor de Domnie*, Cern. 13).

sfârșite prelungiri de pajiști înflorite împrejur — sunt aici în adevăr, așa cum i-a și le-a fixat juvenila lui Eminescu: „munții în lumină, văile în flori“, — pornind așadar dela Vatra-Moldoviței, o iai în sus pe păraul Ciumârnei, unde la localnicii Huțani istoricul dela Universitatea Cernăuțeană Johannes Kromayer semnală condiții de viață homerice („homerische Zustände“), deci răstrăvechi de primitiv-poetice și treci apoi cumpăna apelor pela nord de vestita *Poiană a Mărului* (1173 m.), băтелиște a vestitului și mult-cântatului căpitan de haiduci și erou popular bucovinean Ion Darie²⁸⁾ (strangulat de Austrieci, în Ian. 1808, în marginea sătulețului său Marginea, jud. Rădăuți). Selbatecul strigăt al vulturului țipător (Aquila pomarina), zis țărănește și *cilihoiul*, te zmuncește din contemplarea uimitoarelor priveliști. Și vremece în naltul cerului, îl cercetezi cu ochii pe cumplitul tău speriiitor, odată te pomenești cu năvala unei întregi potăi de zăplăi (în fața căroră însă, turistul autohton știe că nu trebuie să tragă focuri de alarmă din revolver, ci că n'are decât să se facă „mort în păpușoi“, culcându-se cuminte la pământ. Hămăie ei cât hămăie, mai mârâie, ori o dau pe urlete a pustiu, până ce, la urma urmelor, refuză să mai presteze act de prezență gratuită și se cam mai duc)... Pentruca.. ușuratul turist să-și mai facă odată ochisorii roată asupra gigantecelor talazuri de creste verzi, albastre, sinelii și cele cu conture de vis..., și să coboare apoi vulturește la vale prin codrul răcoare-mirositor de atâta făget... Când, de vale, iată, pe verdea pajiște din văgăuna perdelelor de brădet de pe apa Suceviței, răsare acel „chilim moldovenesc și aproape basarabean, cu alesătură mai ales în verde“²⁹⁾: Unicul giuvaer al Suceviței Movileștene, Sucevița cea atât de proaspătă în strălucirea ei, de pare-că, nu de trei veacuri și jumătate, ci numai de ieri-alaltăieri ar fi fost zugrăvită! De aice — pentru poezia trecutului — drumeția poate urma sau înspre sumbrul Volovăț (iarăși ctitorie a ahotnicului nostru Mușatin), sumbru și imposomorit ai zice de de năruirea³⁰⁾ (în războiul de ieri) a vecinei sale surori: ctitoria aceluiaș Ștefan cel Mare dela Bădeuți, azi jalnică

²⁸⁾ Cf. Leca Morariu în *Irachie Porumbescu* 1938, 3—4, Nota 4.

²⁹⁾ Leca Morariu, *Țara Scaunelor de Domnie*, Cernăuți 7.

³⁰⁾ Cf. Leca Morariu, *Avem și noi o Catedrală de Rheims...: Ctitoria lui Ștefan din Bădeuți Bucovinei* în *Ce-a fost odată, din trecutul Bucovinei* Ed. I-a Cernăuți 1922, Ed. a II-a București 1926; apoi: idem, *Cum a fost distrusă biserica dela Bădeuți* în eminentul ziar „Glasul Bucovinei“ An. V 1922 Nr. 1037 și idem, *A fost odată: Biserica dela Bădeuți...* în „Junimea literară“ An. XII 1923, 112—114; și G. Balș, *Bisericiile lui Ștefan cel Mare* 1926, 23.

grămadă de bolovani. Iar, și pentru farmecul frumosului naturii purezi acum înspre inima întregului turism moldovenesc de totdeauna: Mănăstirea Putna, lăcaș de veșnică domnie a lui Ștefan Voevod cel Mare și Sfânt. La Putna, te mai face să tresai de vârtutea celorlalte veleaturi și chilia altui ³¹⁾ *Daniil Sihastrul*: *Sihaștria*, toată dăltuită de mâna omului într'o singură stâncă.

Și câte și răscăte alte asemenea bucovinene drumulețe, mai puțin știute, nu așteaptă să te'nchine vremurilor de altădată! Înainte

Dispăruta biserică dela Bădeuți

de ce-ai pornit-o la pomenita Vatră a Moldoviței, pe apa Moldoviței în sus, la Vama, poposești sub streșina Stâlpului lui Vodă Mihail Racoviță ³²⁾. În partea Sucevii, un întreg mănunchiu de raite: un drum trebuie să te ducă la foarte bătrâneasca biserică-cetățuie a Logofătului Gavril Totrușanu dela Părâuți și la bisericuța cu poftă (în parte potolită !...) de vechime a Vornicului Simeon Tăutu dela Comănești; alt drumușor se cere închinat Răusenilor amintitori de cumplita ucidere a tatălui lui Ștefan cel Mare; a treia parte

³¹⁾ Daniil „Sihastrul” cel istoric fiind înmormântat la Voroneț — vezi-i epitaful în Dr. Eugen A. Kozak, *Die Inschriften aus der Bukowina* 1903 și Leca Morariu, *La Voroneț* 1933.

³²⁾ Pentru care cf., mai ales, citata: Iorgu I. Toma, *Monumentul „Stâlpul-Lui-Vodă” din Vamă, Monografie cu ilustrațiuni*, Cernăuți 1923.

Suceveană te duce la străbunul Sânt-Ilie al aceluiaș nesățios bisericaș Ștefan cel Mare, și, în aceeași întinsoare, la mai mezina mănăstire a Ilișeștilor Marelui Medelnicer Ionașcu Isăcescul, deauna cu pelerinajul la Stupca odihnei de veci a uneia dintre cele mai scurte și dintre cele mai durabile vieți de artist român : Ciprian Porumbescu. Alt ghem de drumuri, închinat și trecutului, se cere depănat la Cernăuți cu : Urcarea în tribuna amfiteatrului Cernăuțean, atotdominantul deal Țețina, străveche veghe de pază (cu ruinele unei cetăți) asupra vastei Văi a Prutului, care se înecă'n zări basarabene ; coborîre apoi în lunca și pădurea Prutului dela Mănăstirea Horecei, ctitorie din cam 1760 a Arhimandritului Artemon ³³⁾, cu iscusită tainuite tainițe deasupra bolților bisericii pentru vremuri de cumpănă (specialitate arhitectonică unică) ; un iurăș mai măricel la mai rar de bătrâna (1452) și foarte vajnic = zugrăvita biserică dela Lujeni, ctitorie a lui Teodor Vitold ³⁴⁾ și apoi, ceva înspre nordvest, la vatra preistorică a Șipenișului ; alt, mai abundent, desghin aici, la posomorenia de biserică Toporouțeană a Voevodului cu posomorît sfârșit Miron Vodă dela Bârnova și la cam vecina *Mânjină* a Bucovinei : Cernauca Hurmuzăchenilor, nimbată cu numele pleiadei de Unioniști Alecsandri, M. Kogălniceanu, C. Negri, Alex. Ion Cuza, Gh. Sion, Gh. Barițiu, Aron Pumnul și toți ceilalți ³⁵⁾ ; iar în marginile Cernăuțului trebuie văzute și cele trei vechi bisericuțe de lemn, bucovineană Moldovă ante-austriacă, în cari la (anumite, mai rare) zile de slujbă dumnezeiască poți trăi clipe de strămoșească moldovenie, pierită în Cernăuți : deci la Sf. Nicolai-vechiu și 'n suburbiile Clocucița și Caliceanca.

Dela Cernăuți, o fugă se cuvine și Schițorului dela Crișעתecul lui Teodor Preda ; aceasta și de dragul Nistrului, care, sub raport geomorfologic, îți oferă un peisagiu unic, iluzionându-ți — poate — în păreții malurilor sale verticale, uriașul „canion“ al fluviului american Colorado (Dr. C. Ambrojevici). Și pentru a te scufunda și mai adânc în veacurile preistorice, îți poate fi aminte că tot cam pe Nistru se găsesc vajnice stațiuni preistorice — Prelipca și Luca în unghiul nordvestic de pe Nistru și Ocna (pe-un meandru părăsit al

³³⁾ Cf. Alex. Gh. Morariu, *Ctitoria dela Horecea* în „Făt-frumos“ An. VII 1932, 182—185.

³⁴⁾ Cf. Dimitrie Dan, *Lujeni. Biserica, proprietarii moșiei, satul și locuitorii lui*, Cernăuți 1893.

³⁵⁾ Cf. schițele lui Iralie Porumbescu : *Amintiri despre Vasile Alecsandri, Un episod din 1848 și Cum a venit Pumnul în Bucovina*.

Nistrului) și Onut, la despărțirea Nistrului de Bucovina, fiind nume gata înregistrate în analele arheologiei (mai ales ale neoliticului, ale trecerii dela piatră la bronz).

Centre capitale de turistică istorică sunt apoi, firește, voevodatele metropole bucovinene: 1) *Siretul*, de unde, mai ales în vreme de lung-aurie toamnă bucovineană, poate fi plină de farmec o descălecare la ctitoria mănăstire a lui Mihail Racoviță dela Sânt-Onofre

Schitișorul dela Crisceatec

și senzaționistă, descinderea, oarecum etnografică, în Roma confesională a Lipovenilor din întreaga Românie: *Fântâna-albă* a Episcopatului lipovenesc și a celor două mănăstiri de călugări și de măicuțe lipovenești de aici. Locul îți oferă și o larg-măreață priveliște peste întreg *Horaiul* (șes, iarna, aprig bântuit de viforniță: un pui de Siberie bucovineană) ca și peste singurul „Bărăgan” bucovinean, care e șesul (prielnic prăsliei de cai) al Rădăușului. — 2) Rădăușul, cu biserica „mai mult decât numai biserică”³⁶⁾, „cea mai veche fundațiune domnească” nu numai din Bucovina, dar și „din toată Moldova”³⁷⁾, ctitorie a lui însuși Bogdan I Descălecătorul († 1365), care

³⁶⁾ Leca Morariu, *Țara Scaunelor de Domnie*, Cernăuți 10.

³⁷⁾ Dimitrie Onciul, *Din trecutul Bucovinei* 1915, 19.

aici își are și gropnița. Deci — iarăși — : Panteonul dinastiei băștinașe până la Alexandru cel Bun. Și altă voevodală fundație în Rădăuții noștri: Muzeul³⁸⁾ soților Eugenia și Samuil Ioneț, superbă floare a generoasei Culturalității bucovinene. — 3) Suceava, adevărată metropolă a trecutului moldovean de pretutindeni. Suceava cu cele „nu mai puțin de 16 mari monumente istorice“³⁹⁾, încununată cu Cetatea cetăților și moldovene și românești, cea mai glorioasă cetate românească, — astăzi: „ruinele cele mai sfinte nouă, pe toată întinderea pământului românesc“⁴⁰⁾. Iar în celalt colț de Suceavă, arhidominantul, suveranul punct de contemplare a Țării dela mănăstirea-cetate Zamca cu superbă privesc peste întreg cuprinsul de până 'n fundul Carpaților — apogeu și apoteoză de bun-rămas Bucovinei.

Dar pitorescul naturii te robește în Bucovina și el singur, fără de concursul altor considerente. Bucurie specifică (dar nu oriunde realizabilă) e întâi plutăritul. Pe Ceremuș, o bună (și foarte vie) bucată de drum, dela gura Ialomicioarei până unde Ceremușul se înecă în Prut (vreo 90 de km. chiar) — și apoi, drum leneș și fastuos, pe Prut la vale, pân pe sub poalele Dominicului și minunăției de Palat Mitropolitan dela Cernăuți, și dincolo, până la Nouă-Sulița. Pe Bistrița apoi, căreia îi poți zice și *aurie*, fiind cel mai pitoresc râu și-al Bucovinei și-al întregii Moldove și fiind cel mai plutăricios dintre toate apele României (deci decât Oltul, Ialomița, Jiul și Dâmbovița) — a zis N. Gane⁴¹⁾. Pe Bistrița, începând chiar de pela *Gârta-Babei* (Cârlibaba), unde dânsa intră în Bucovina și apoi, mai ales dela Gura-Negri înainte, unde începe legiuitul plutărit ritual pentru toți iubitorii de Bistriță. De altfel, chiar și afluentul Bistriței, râulețul Dorna se 'ncumetă a lua 'n spinare întregi *table* de plute. Nu uităm însă că pentru atotstăpânitul Bistriței, decanul *României pitorești*, Vlahuță⁴²⁾ însemna: „Călătorii străini o pun cu drept cuvânt printre cele mai frumoase ape din lume“. Și iată-ne 'n plină Bistriță, pe plută, cu mărturia cuiva⁴³⁾: „O scurtă, mai zdravănă clă-

³⁸⁾ Pentru care cf. Leca Morariu, *Muzeul Bucovinei* în rev. „Făt-Frumos“ An. IX 1934, 33—34. — Pentru alte muzee bucovinene cf. Const. I Popescu, *Alt monument al Culturalității bucovinene* în „Făt-Frumos“ XVII 1942, 175.

³⁹⁾ Leca Morariu, *Un cântăreț al Sucevii: T. Robeanu*, 1926, 4.

⁴⁰⁾ D. Onciul, *ibidem* 16.

⁴¹⁾ Cf. Leca Morariu, *Bucovineanul N. Gane* 1938, 13.

⁴²⁾ Cf. Leca Morariu, *La Munte* 1941, 14.

⁴³⁾ L. M., *La Munte*, 1941, 29—31.

tinătură a plutei și vântul începe a ne cânta în fire subțiri pela urechi. Spinări de munți prind s'alerge 'n jurul nostru. Urarea de drum=bun a celor de pe mal se 'năbușe 'n fâșăitul apei... Pluta noastră... a pornit= o voinic la vale. Dar graba ni se=alină curând. Ai zice că Bistrița și=a mai adus aminte de te=miri=cine rămas în urmă... Și 'ncepe acum vraja acestui străbun turism, când tu te'nfigi locului, iar Elveția îți defilează în față, tot cu alte costise, tot cu alte perdele de brazi, cu alte cetățui de stânci și alte pervaze de ceriuri... Elveție zic? Ba! Moldova! În largi praguri și prispe de pământ, răsărind oacheșele căsuțe de munte și, unde și unde, albele vedenii ale portului românesc. La arătoasa bisericuță dela Gheorghiieni se mai în=tâmplă apoi să se 'ngâne cu singurătatea și=o limbă de clopot care jelește 'ntr'o dungă... Ca niște fălângi ale pustniciilor răsună numele locurilor, rostite de cârmaci: *Ortoaia, Gheorghiieni, Palmeșu*"...

Drumul Bistriței e oarecum obligatoriu și pentru că aici e marea îngrămădire a fel de fel de frumuseți din partea locului. Pornind boierește, deci nu pe catalige de turist, cu carăta, ca 'n stampana merituosului pictor Franz Xaver Knapp, *Valea=Putnei*, ori călare, ca Turcălaul ⁴⁴) aceluiaș Knapp, din stampana *Vatra=Dornei (baie)*, pornind din fața sugestivei împerechieri de munți *Adam și Eva* din fața Pojoritei, te 'mbraci curând în înviorătorul freamăt al gureșelor ape, puternic=răsunătoare între păreții din romantica *Vale a Putnei*, și urci minunea de *cârjoaie* (serpentine) ale Mestecănișului, pe lângă care duduie tunelul de 1622 metri ⁴⁵) al căii fierate. Aici, unde șerpuirea drumului anume te sucește în toate părțile, pentru ca bine să=ți însemni priveliștele, aici a fost dărmat, mai anii trecuți, un cogemite Moș=Martin (urs). Cobori într'o întreagă vatră de slăvite stațiuni balneare: Iacobenii (unde nu se poate să nu te scufunzi și 'n ocele minelor), faimoasa Vatră a Dornei cu viaie (deși cam deochiată și perciunată) forfotă vilegiaturistă, și Dorna=Candrenilor, dominată de foarte plasticul, izolatul Oușor (1642 m.), un fel de Ceahlău prin această atotstăpânitoare izolare a sa, — totuși întrecut, în spate, de Suhardul cel de 1709 metri. Iar Bistrița, cu care orice turist ține să iasă din acest mult=râvnit circuit, se prăvale pela poalele celui mai înalt creștet bucovinean, mătăhălosul Giumalău (1859 m.) pe lângă care se alătură ca înălțime și Rarăul (1653 m.) și pe care, ca aspect

⁴⁴) Cf. L. M., *Bucovineanul N. Gane* 9 și idem, *Turcii dela Dorna* în „Făt=frumos“ An. XII 1937, 112—113.

⁴⁵) Cf. Dr. Anton Norst în „Führer in der Bukowina“, Sommer 1904, pag. 6

alpin, îl întrec dolomitecele (deci spăimoasele) Pietrele Doamnei (1647 m.) — dom cu vastă, lunguiață cupolă și două uriașe turnuri — pentru mari depărtări, cel mai pregnant semnalment al Muntelui bucovinean, Pietrele Doamnei, fală și piatră de 'ncercare a turismului bucovinean, pretându-se la înalte performanțe turistice. Puțini sunt cei ce l-au cucerit, l-au încălecat pe cel mai țănoș dintre cele două turnuri și destui aceia cari în dorul *stelufelor* (zise, afectat, *Floatea Reginei*) s'au prăbușit în abisuri de veci. Iar nuvelistica lui Nicu Gane, nu e numai nuvelistică atunci când (în *Comoara de pe Rarău*) înregistrează: „Dela un loc Costin nu mai putu face nici un pas înainte. Cărarea era ruptă în două. O răpă înfricoșată sta deschisă dinaintea sa.. Atunci el se crezu pierdut. Având în față și 'n stânga răpa, în dreapta zidul,... el se încleștă cu amândouă mâinile de-o rădăcină de brad...”. Și deci...: „călăuzul scoase din traisă o funie lungă, legă pe Costin deacurmezișul trupului și luând celalt capăt în mână își făcu semnul crucii și apucă deadreptul pe păretele muntelui... Costin văzându-se..... ridicat în sus în mijlocul unei furtuni care urla a moarte în urechile lui și sprijinit numai în funie, deasupra unei adâncimi de câteva mii de picioare, pe marginea căreia se legăna... ca limba unui ornic, simți tot sângele amorțindu-i în vine și un vâl negru i se puse pe ochi...”.

Da! Priveliștea aice e vulturească. Și de fapt, în cercuri largi, adevăratul vultur=împărat, vulturul=vulturilor, *pajura* cum îi zice munteanul (*Aquila melanaetus*), rotește aici ca la dânsa acasă, blagoslovind cu rare bății de aripi albastra țipenie de sus și vasta verzuie învălurare de jos...

Tot Bistrița te poate apoi coborî în patria undițarilor vânători de păstrăvi, care=i selbateca, vijelioasa *Vale a Colbului*, în cristalinele și pururi-mărgeluitele unde ale căreia (ca și'n vecinele gureșe scurgeri ce vin din acelaș trup al Giumălăului: așadar părâiașele *Rusca* și *Argestrul* Bistriței și *Putna* Moldovei) fulgeră pumnalele de oțel pătate cu sânge ale agerilor păstrăvani.

Dar Muntele Bucovinei e matcă turistică nu numai în această mai mult căutată și oarecum mai practicabilă parte a sa. Ba iubitorul de sihăstrie adese o apucă și pe alte poteci. Cine deci vrea să se desfacă de acest pământ, cine vrea să se-afunde în glasurile veșnițiilor, acela mai trece și prin Țara Huțanilor celor cu tainică obârșie, cu tainică dăinuire, azi, și cu tainică stângere a lor, mâine. Prin hăuri, haihui că nici singur nici nu te mai recunoști, pornind-o, în

general, cam de pela Lăpușna Berhometului, care odinioară răsuna de taraful vestitului între vestiți Kir Grigori Vindireu dela Suceava ⁴⁶⁾, și care-l încântau și pe tânărul drumeț (de 23 ani) Vasile Alecsandri ⁴⁷⁾, — luând-o apoi înspre Șipotul nașterii lui Ciprian Porumbescu (cu minunata sa catedrală de lemn!) și încălecând spinarea Lucinei (culminândă în 590 metri), Lucina cea cu mare alai de piscuri în jur, fiecare în sine, alt cuib de aspră sălbătăcie și de blajină vegetare etnografică, — împărăție a neființei parecă, zvâcnind doar în cele țuguiuri care-și zic: Tomatecul (1567 m.), Obcina-bătrână (1487 m.), Țapul (1663 m.), Știrbul (1497 m.), Tătarca (1552 m.), Tâmpa (1246 m) și Botușul (1477 m.). Aici, în această lume a lui Dumnezeu, ca și'n cea a masivului Suhard și'n masivul Giumalău-Rarău, sau la Piatra-Dornei (1651 m.) și Muntele Lucaci (1771 m.) de pe la obârșia Negrișoarei, e împărăția celor mai statornici prieteni ai Muntelui (cu cari nu e mare lucru să te întâlnești): mândru-increzutul cerb și bombănitorul, ahtiat de smeuriș, badea Martin. Mai ascuns, dar totuși mult-prezent e, nu prea îmbietorul la răs, ba chiar spăimozul răs, — încât d. p. consoarta de pustietate a brigadirului silvic dela Deia „Cărlibabei“ dispunea mai anii trecuți chiar de două-tre, oacheș-împuiate blănuri de răs. Ba 'n vara anului 1934 răsul îl vedea captiv la bereznicul din Valea-Putnei Itcănene. Și mai arare se arată stropșita pisică selbatecă. De-un dor, de-o părere c'am trăi, ca'n eutare colindă bucovineană ⁴⁸⁾, în vremea arcului și a săgeții, când și când se mai răfăcește (poate venind din Munții Rodnei) și câte-o căpră neagră în aceste locuri cu târzie viață de altădată...

* * *

Cu atâta pitoresc turistic al ei, Bucovina era gratificată în 1904 ca „eines der schönsten Kronländer der österr.-ung. Monarchie“

⁴⁶⁾ Cf. Leca Morariu, *Ce-a fost odată...*, capit.: *Cei din urmă lăutari ai Bucovinei*.

⁴⁷⁾ Leca Morariu, *Ce-a fost odată...* Ed. I 99, Ed. II 81.

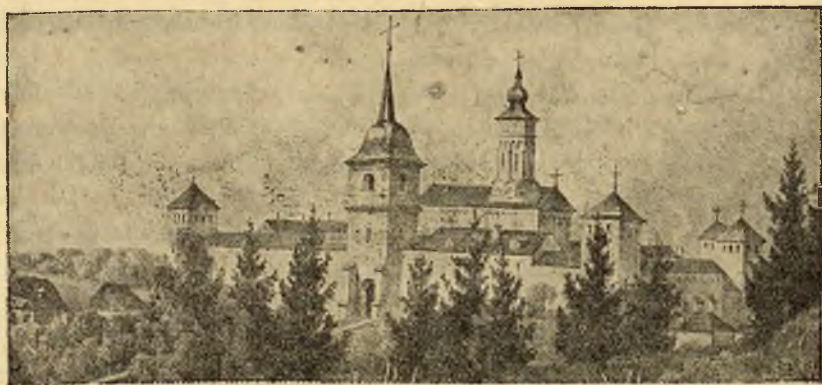
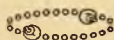
⁴⁸⁾ Auzită în copilărie, la Pătrăuți pe Suceava:

— N'avem chip și n'avem modru
 Hai la munte și la codru,
 Să vânăm un cerbușoru
 Și-un chilău de căprioru! —
 La Munte cum ajungea
 Hiara li se arăta
 Și din gură glas dădea:
 — Nu mă săgeta pe mine,
 Că și eu is om ca tine... —

(= una din cele mai frumoase provincii ale monarhiei austro-ungare). Dar asemenea titlu Bucovina și-l poate reclama chiar și'n cadrele bogat-pitorești ale pământului românesc de oricând, calitățile ei turistice unice, fiind faptul, că marele său Muzeu al trecutului e așezat în cuprinsul unei atât de adecvat-virgine poezii a firii.

În Bucovina deci ți se poate întâmpla că sub covârșirea atâtor trăiri arborosene poposești în voevodalul amvon de contemplare a Țării care e dominantul punct de sub Zamca Sucevii. Ochiul îți aleargă aice fără de hotar, până 'n nemărginitul fund fivit cu vioriile unduiri ale Carpaților. Și pela un însângerat asfințit de soare, profunda impresie care=0 încerci, poate fi atunci aceea care, în 1924 (la capătul primului congres de bizantologi) l-a făcut pe H. Grégoire să semneze șire documentare ⁴⁹⁾ ca acestea: „... Și acest congres de arheologie se simți năpădit de o melancolie lamartiniană, care era poate, cine știe?, — *dorul* românesc, *dorul* nezis, totodată durere și dorință, iubire și părere de rău“. Adecă: *Dorul* românesc, atât de specificul nostru *dor*, refractat prin analiza spectrală a unui Francez și răsfirat în câteva componente ale sale: *durere* și *dorință*, *iubire* și *părere de rău*... Atât de mult, Bucovina, — cu vraja firii și a trecutului ei — poate fi tâlcuire a sufletului românesc... — carte vie a acestui Neam!...

Leca Morariu

Mănăstirea Dragomirna

⁴⁹⁾ Leca Morariu, „*Dorul*“ și *sufletescul românesc* în „Făt-frumos“ An. XI 1936, 292—293.

...Di la Bot'seni!*)

De ziua părintelui Vasile venia, ca de obicei, mulțime de lume să-l hiritisească, lume pe care cucoana preuteasa, vestită gospodină în ale mâncării, ținea s'o oprească la masa de sară, un fel de masă mare, unde se perindau toate bunătățile pregătite de mânăța ei blagoslovită, cu câteva zile înainte.

— Stați, oameni buni, stați nu vă grăbiți — striga părintele poruncitor către cei care se prefăceau că pleacă — stați și-ți gusta ceva și dela noi din casă. Nu știi ce-a fi făcut baba mea, că mocoșește de vreo săptămână; da Dumnevoastră iți ierta. Dă, de când a îmbătrânit, nu le prea potrivește așa de bine: ba scapă sare mai multă'n fiertură, că-i tremură mâna, ba afumă sarmalele ori le face prea acre, ba arde friptura când adoarme la gura cuptorului, mă rog toate cusururile! —

Cucoana preuteasă auzia, râdea pe'nfundate, fiind încredințată pe deplin că friptura ei are să se topească în gura musafirilor, săr-măluțele nici n'au să aibă timp să se oprească'n gură, au să lunece pe gât, strigând „Gheorghită” în urma lor, iar cât din partea săr-fului, capul n'o durea, căci știa măsura fără greș la toate. Așa-i plăcea însă părintelui s'o năcăjască, dar nici el nu credea ce spune și nic-pei căroră le lăsa gura apă trăgând cu ochiul la vrafurile de minciu-nele, colbăite'n zahăr, ce stăteau moclicuri în farfurii pe dulap și la cozonacii cu căciula țurcănească pe-o ureche, ce-abia se țineau în picioare, așteptând sorocul jertfirii lor sub cerul gurii omenеști.

Câte-un oaspe mai îndrăzneț, care căuta sămânță de vorbă, răs-pundea preotului bătându-i în strună:

— Noi credem ce spui, părințele, dar, ce să facem, ne=om nevoi cum vom putea și vom mânca cum s'a'ntâmpla. Sfinția=ta numai să ai grijă să nu ne înecăm. Dacă este oleacă de băutură, treaba merge, nu se mai înțelege de loc beteșugul mâncării.

— Apoi de data asta, mi=ți ierta și pe mine—ofta preotul nă-căjit, că stau tare prost cu băutura. Oleacă de rachiu, nu tăgăduiesc, am într'un fund de garafă, strâns din ajunul Crăciunului, pe care l=a otrăvit baba mea cu niște buruiene; cât privește vinul... nu mă pot lăuda. Cum știți, aici în sat is numai niște borșuri. Parale prăpădite dacă le cumperi. Aiurea n'am avut chip să trimit că=i drumul greu și nici n'am găsit om de încredere să nu mi-l boteze pân'acasă. Da...,

*) Fragment din romanul *Invățătorul Neculai Catrinaru*.

obraz am, însetați nu vă las eu. Am în zămnici niște must de pădurețe mai dihai decât vinul. Când îl torni în pahar sar stropii în podele. Și, dacă cuiva i-ar cădea greu de vreun fel de bucate, Doamne ferește, am avut grijă să umplu câteva ulciorașe cu moare de curechi. Le-am pus anume la răcoare'n tindă să le am de'ndămână. Fâsâie tăria ei pe lângă ciucălău și face spumă curat ca șampania cea franțuzască. Și bună, bună, care nu se mai află. O gură de iei, te deschide la inimă; nici fâții nu-ți trebuiește. Măi băbuță, măi! Ia adă o cană de moare să guste lumea de probă! —

Cucoana preoteasa, care pricepea șaga, se ruga s'o lese'n pace că n'are când s'o aducă și nici nu-i potrivit să împrăstie prin casă miros puturos de curechiu murat tocmai înainte de masă. În schimb arăta pe furis celor de lângă ușă, balercuța cu vin vechi, adus dela Cârjoaia cu o lună înainte, că părintele, deși nu era băutor până pe acolo, totuși iubia un pahar de vin, da un pahar de vin bun, să-i simtă gustul, puterea și darul veseliei. La o zi ca aceea, sfinția=sa ținea să deie un astfel de vin și surtucarilor din sat, învățându-i și pe dâșii să cunoască ce-i vin adevărat, nu spălătură de poloboc și zoaie de crâșmă, cum erau deprinși să beie unia din ei.

Și, fiindcă sunetul tacâmurilor încă nu s'auzia, semn că până la înfinsul mesei mai era vreme, părintele, ca să nu se urască lumii așteptând, strigă la învățător:

— Bre, Catrinarule! Lasă la pârdaľnicu cuțitele celea, că le-or freca alții de rugină. Tu vină'ncoace. Nu-i treaba ta să te amesteci la bucătărie. Vină și-i spune pafarania ceea din tren cu cela.. di la Bot'seni. Spune-o, mă rog ție, s'o audă și Dumnialor, că face să' fie auzită. —

Catrinaru, socotindu-se ca de casă, dădea și el o mână de ajutor cucoanei preotese care era singură la supraveghiat și pregătit toate. Auzind însă că părintele il roagă să întreție musafirii, veni repede să-i îplinească voia. Preotul zimbi mulțămīt, frecându=și mâ-nile și netezându=și barba.

— Ia s'ascuțați acum ce=are să vă povestească profesărașul nostru. Las dacă n'are să vă placă. Trebuie însă oleacă de liniște. Conțeniți vorba! Taci Grigorincule, dă pace fetelor că nu mai sunt de tine. Taci și tu, Roľundule, că cu Vasiliu n'o mai scoți în capete până mâni! Tăceți cu toții! Gura! Ei, gata? —

Făcându-se deodată tăcere, Catrinaru, fără multă codeală, începu să destrume un subțirel fir dintr'o povestire care plăcuse tare mult părintelui.

— Duducilor, Duduițelor și Domnilor, dăunăzi când m'am întors din București dela congresul nostru, am călătorit într'o despărțitură de clasa doua, unde stăteam înghesuiți ca sardelele, opt inși pe șese locuri.

Doi erau niște studenți, asta am aflat-o mai pe urmă; eu lângă ei, și, alături de mine, la fereastră, un bătrânel cuminte care citia ntr'o carte. În față alți patru care nu știu ce hram purtau. Unul însă, desigur, era negustor, c'avea lanț greu de aur, întins peste jiletca ce plesnia pe pânțele, haine largi puțin slimoase pela guler și buzunări. Veșnic pufnia și-și ștergea fruntea de sudoare cu o batistă pestriță, mare de jumătate de metru.

Până pe la Focșani am stat liniștiți cu toții, moțâind de somn, fiind toropiți de căldură; unul n'a deschis gura. Pela Mărășești a înourat puțin, iar dela Adjud în sus spre Bacău a prins a turna bineșor. Unul dintre cei doi tineri, căscând și întinzându-se cât toate zilele, spuse desgustat:

— Afară se pare c'a început să plouă, mă Tinel!

— Să ploaie, vrei să zici — il corectă tovarășul lui...

— Cum... să ploaie?

— Da! Ce te mieri? Așa trebuie spus: are să ploaie cași are să cânte, are să sburde, are să mănânce și nicidecum: are să cântă, are să sburdă, are să mănâncă ori are să plouă, cum zici tu în muntenasca ta pocită.

— Ba să mă ierți, pociți sunteți voi Moldovenii. Ce-i aia... are să ploaie?

— Aia... îi asta ce-ți spun eu, Nelule dragă, fără să te superi. Aici ești în Moldova și Moldovenii au dovedit totdeauna cu scrisul lor că au un simț artistic al limbii literare mai fin decât Muntenii.

— Ia lasă-mă'n pace cu pretenția asta veche a voastră dă mari literați. S'a sfârșit cu ea. Aveți și voi niște expresii pă care nu le'nțelege nici dracu. Îți trebuie dicționar în mână ca să citești o carte, chiar una dă Creangă așa dă lăudat.

— Mă...ă...ă, nu te atinge de Creangă, că te ard. Voi nu-l înțelegeți pentru că n'aveți bogăția cuvintelor și expresiilor noastre. Sunteți mai săraci în limbă. Pe deasupra le mai stâlciți, așa că sună urît de tot la ureche. Mă rog ce-i aceea la voi... pă, dă, aia, ăla? Nu vedeți că pentru a spune aia, căscați o gură cât o șură? Vi se desfac fălcile până la urechi. Iar când ziceți ăla parcă învățai beltea cu limba și faceți un bot ia atâta! —

Și tânărul Tinel, ca să-i arăte ce bot fac, își țugui buzele în chip de pânle, răzând și bătându=și joc de mutra lui Nelu.

Din cearta lor știam acum și care li=i numele.

Muntenașul râse și el câne=cânește, strigând:

— Ho, nu te mai lăuda atâta că și la voi Moldovenii n'auz; decât... pi, di, și, chiatră, jite, șezi ghinișor, stuchi=te=ar mâtăle... Ce fel de vorbă îi asta rostită numai cu buzele și dinții? —

Ascultându=i ciorovăindu=se, zimbeam pe furiș fiecare din noi fără să=i băgăm în samă prea mult.

Moldovanul, ca să împace lucrurile, spuse cu ton prietenesc:

— Mă, Nelule, dragă! Nu trebuie să ne sfădim. Fiecare vor=bim o limbă care=i numai a noastră.

— Adică ce vrei să spui cu asta?

— Ce vreau? Am să=ți dau un exemplu ș'ai să înțelegi.

Iaca voi ziceți: „A căzut o prună din bagadie ș'a murdărit plapoma toată!”

— Și voi?

— Noi zicem altfel: „O chicat o perjă din pod ș'o feștelit oghealu tăt!” Se potrivește? De loc. Parcă'i altă limbă. —

Am răs din nou cu toții, acoperindu=ne fețele. Numai bătrânelul de lângă fereastră, cufundat în cetire cum era, nu băga în samă nimic, părând dus în altă lume.

Un mușchiu nu se clintea pe fața lui albă, cu bărbuță argintie împrejur.

Munteanul, socotind că i=a venit apa la moară, întreabă c'un aier luător în răs:

— Și cum crezi tu, care cuvinte sunt mai frumoase? Pruna noastră ori perja voastră? Murdărit ori feștelit?

— Mă Nelule, aici nu=i vorba de frumos ori de urât, ci o dovadă că nu ne potrivim în graiu.

— Ce are a face! Dă înțeles ne înțelegem?

— Firește că ne înțelegem!

— Aia=i totul.

— Iar ți=ai dat în petec cu aia al tău, trăsnie=lar sfântul. Iar ți=a despicat fâlcile. Deaceia voi Muntenii aveți gura așa de mare și largă.

— Adevărat! Noi avem gura largă, dar și suflet larg, — răs=punse dărz Muntenașul, că era foc de ager, nu se da bătut. — Voi cu... di pi la Botșeni aveți în schimb gura mică, mică dă tot, și...i...i...

— Ș...i...i... de ce te=ai oprit? Și cu sufletul mic ai vrut să spui

- Vezi că n'am spus.
- N'ai spus dar ai dat a înțelege, mitocănescule !
- Apoi cred că nici tu nu-i avea pretenții mari când știi singur că ești vlăstar... di la Boțșeni !
- Ba să mă ierți—strigă Tinel furios — tu habar n'ai ce sunt Boțșenii noștri.
- N'am pentru că nici n'am avut dă unde să am. Nu=s eu vi= novat. Prin ce mă rog s'au ilustrat vreodată iluștrii cetățeni din ilustrul tău ținut și oraș... Botoșanii ? Spune=mi și mie, să știu și eu.
- Iți spun numaidecât. —
- Și tinerii se apucară iar la harță sărînd cu vorba unul împotriva altuia, desfătându=ne pe gratis.
- Cucoana preuteasa care se'nvârtia'n loc, căutând ceva de=a peirii, întrebă năcăjită :
- Nu cumva ai umblat Dumneta, Domnule Catrinaru, cu cuțitele celea, că nu le găsesc nicăieri. Par'au intrat în pămînt, bată=le sicretu !
- Ba chiar îs ici lângă mine, iaca vi le dau.
- Vai și eu de când le caut ! Am răsturnat toate saltarele.
- Ia=le repede, măi babă, și fugi cu ele. Nu ne strica vorba — strigă supărat părintele. Întorcându=se către musafiri spuse convingător :
- Mie, dacă vreți să știți, de=aici încolo îmi place mai mult istoria lui Catrinaru. Pân'acum n'a fost decît ia așa o ceartă între doi cucoșei americani, cari s'a răpezit cu clonțul unul la altul, fără să se ciupească prea tare.
- De=aici încolo să vedeți... Hai, Catrinarule, lăsa cuțitele, nu le mai număra, că n'are să le fure nimeni...
- Hai mai repede și mîntuie...
- Indată, părinte ! Gata ! Le=am și numărat !
- Nu mai era nevoie !... De=acum zii, că ne=ai lăsat în mijlocul drumului.
- Îi zic, părinte ! Îi zic ! Cum vă spuneam, Moldovănașul nostru, ca să dovedească Muntenașului că nu cunoaște faima Botoșanilor, îl întrebă :
- Măi Nelule, tu știi unde se macină cea mai bună făină de grâu din toată țara și unde se face cea mai minunată pâine ?
- Vrei să spui că la voi, la... Boțșeni ! Ei, și ?
- Dar cele mai gustoase mezeluri ?

— Tot la voi ! Ghedem mai ales. Știu, am mâncat și eu.

— Asta nu înșamnă nimic ?

— Înșamnă ! Dăcât voi, Botoșinenii, n'aveți dreptul să vă fâliți nici cu făina, nici cu mezelurile. Că făina o maciră morile evreiești, iar mezelurile sunt fabricate dă Armeni. Voi contribuiți doar cu mâncatul. Aiâta.

— Ba să mă ierți mata ! Făina=i bună pentrucă grâu=i bun și grâul e produsul nostru moldovenesc. Vitele care dau carnea, la fel.

— Dăgeaba vorbă — strigă Munteanul. — Grâul e bun, pentrucă pământul e bun și vitele au carne gustoasă, pentrucă au fânețe din belșug. Parcă eu nu știu că marca județului vostru e o coasă ? Voi vă mândriți deci cu ceea ce este produs omenesc. Și ceea ce aruncă pământul nu=i meritul vostru. Eu vreau s'aud ceva omenesc cu care să vă puteți fâli. —

Tânărul moldovean, luat repede, începu să se frământe'n loc, neștiind ce să răspundă. Se vedea înfundat de dracu de muntean care se uita, biruitor și fudul, în dreapta și'n stânga, pentru a culege aprobările noastre tacite. Noi ne căutam de treabă fiecare, privind împrăștiat prin poliți, pe uși, pe ferești, fără să ne uităm la dânsul.

Atunci moșnegelul de lângă geam, care v'am spus că cetia liniștit într'o carte, pârând că nu dă atenție clănțanelii dintre cei doi flăcăoandri, își luă tacticos ochelarii de după urechi și zise blând :

— Nu uitați, tinerilor, că o coasă simbolizează și ascuțimea minții, agerimea spiritului, nu numai bogăția fânețelor. —

Toți ne-am întors capetele cătră bătrân și ne-am minunat de vorba lui care ni s'a părut înțeleaptă și cu rost spusă.

Muntenașul credeți că l-a lăsat fără răspuns ? Doamne ferește ! Îndată i=a întors vorba.

— Tocmai această ascuțime dă minte, această agerime dă spirit dă care pomeniți Dumneavoastră, aș fi vrut să mi se arate și văd că prietenul meu face, a mușit...

— Tace pentrucă prietenul Dumitale e încă tânăr — spuse moșneagul părintește. — Nu știe multe de toate, după cum văd că nu știți nici Dumneta. Dacă ai ști, cred că n'ai mai pune astfel de întrebări.

— Adică dă ce n'aș pune ? — se rățoi Muntenașul, sărind în picioare și ținându=și mâinile'n buzunări.

— Eu mi-aș permite să-ți arăt dă ce — zimbi bătrânelul — dacă te-ai așeza cumincior la locul Dumitale și m'ai asculta o clipă cu pu...u...tintică răbdare și bunăvoință.

— Iaca m' așez, dacă aceasta vă face plăcere, și v'ascult bucuros — răspunse flăcăoașul răsfățându-se lângă colegul lui plin de mirare că bătrânul îi sări în ajutor.

— Îmi pare bine că te-ai așezat! Mie îmi plac tinerii isteți și așezați ca Dumneta, care ascultă de poveștile celor mai bătrâni decât dâșii. —

După asta, ce să vă spun, a început un viscol de întrebări și răspunsuri care ne-au troienit și pe noi, gură-cască, nu numai pe hărtăgașul de muntean. Eu am să vi le înșir așa cum le-am prins din sbor și mi-au rămas în minte, dar nici pe departe n'au să aibă hazul acela care l-au avut atunci: Trebuia să fiți acolo și s'ascutați.

Mi l-a luat bătrânelul încetișor, cu duhul blândeței, parcă ar fi vorbit cu un copil de școală primară.

— Mata, Domnule Nelu, că așa am înțeles că te cheamă, ai auzit de Mihai Eminescu?

— Dă poetul Eminescu întrebați?

— Desigur că de el.

— Apoi cine n'a auzit de dâșul? Doar el e cel mai mare poiet al nostru — răspunse tinerelul strâmbând din buze.

— Îmi pare foarte bine că recunoști. Și știi mata unde s'a născut și unde a crescut acest poiet?

— Cum să nu știu? La Ipotești!

— Și în care parte a țării vin Ipoteștii, dacă nu te superi? — Tânărul se umbri la față, răspunzând cu îndoială.

— Iaca asta nu știu bine, dar mi se pare că prin Bucovina. Da, prin Bucovina! —

Bătrânul zimbi îngăduitor.

— Apoi, vezi, n'ai nimerit. Ipoteștii sunt la o palmă de Botoșani. Eminescu s'a născut acolo în sat la moșia părinților lui și a fost adus la Botoșani pentru botez. Ai să admiți, împreună cu mine, că acest mare poiet este un botoșănean înzestrat măcar cu agerimea spiritului, așa cum cereai Dumneta —

Tovarășul Tineli, nemaiputându-se stăpâni de bucuria întorsăturii, întrebă sumeț:

— Ce zici, Nelule dragă, este?

— Este! Dar cu o floare nu se face primăvară — vorbi el posomorît.

— Fireşte că nu, îl întrerupse bătrânul, zimbînd mereu.

Dar pe Domnul Neculai Iorga îl cunoşti?

— Pe profesorul de istorie din Bucureşti.

— Da, pe savantul nostru, marele istoric, orator, ziarist, literat, tot ce vrei...

— Nu cumva veţi pretinde acum că şi el e de la Botoşani?

— Ferească Dumnezeu! N'am să pretind eu, o afirmă el singur.

— Cum? Iorga e de la Botoşani? — întrebă tinerelul mirat. Nu mi-aş fi închipuit niciodată. Eu credeam că e din Văleni. Acolo doar are casă şi locuieşte mai tot timpul.

— Ei, vezi, nu-i din Văleni. În schimb e altă coasă a minţii, a inteligenţei botoşănene.

— Ba încă ce coasă tăioasă — adăugă voios Tinel — Rătează de la pământ tot dudăul trufaş unde-l găseşte.

— Tu să faci din gură, mă Tinel, tu n'ai dreptul să vorbeşti, — îl rase pe drept Munteanul sborşit. — Înainte stăteai ca un mut şi acum ai prins limbă?

— Dacă ar fi numai aceşti doi uriaşi ai gândirii şi simţirii româneşti dela Botoşani — rosti tacticos bătrânul — cred c'ar fi deajuns ca să illustreze cu mintea lor agerimea şi iscusinţa coasei spirituale de care vorbiam. Dar nu-s numai ei. Mai sunt atîta! —

Şi unde n'a început, măi tată, să înşire la figuri botoşănene, mari şi necunoscute, de ne mieram cu toţi de unde le mai scoate. Că eu, spun cu toată ruşinea, habar n'aveam de ele. Nici n'am să vi le pot pomeni pe toate câte le-a spus că mi-au pierit din minte de şi am fost numai ochi şi urechi.

Parcă-l aud pe bătrînul:

— Din Botoşani, să mai afli mata, Domnule Nelu, a plecat Mitropolitul Primat *Iosif Gheorghian*, care cânta subţirel ca o vioară. N'am mai avut de atunci încoace faţă bisericească înaltă care să aibă un glas aşa de frumos. Şi cîntarea aceasta a învăţat-o dela tatăl lui, preot la Sfinţii Voevozi. Nu mai vorbesc de *Sofronie Miclescu*, Mitropolitul Moldovei, şi de *Calinic Miclescu*, care a fost şi el Mitropolit Primat. Şi, fiindcă a venit vorba de cîntăreţi, cu voia matală, am să-ţi spun că şi cel mai mare tenor al lumii, din prima jumătate a veacului al nouăsprezecelea, *Tamberlik*, nu-i altul

decât Toma Cosma dintr'un sat al Botoșanilor. Băiețandru sărac, la șeptesprezece ani, grija caii la un han unde trăsesse cu droșca stăpânului, cântând un crâmpel dintr'o manea turcească. Și cânta ușurel, ușurel ș'asa de dulce și de sus, încât a atras atenția unui cântăreț dela opera care tocmai atunci se afla în Botoșani și l-a luat cu dânsul. În scurtă vreme, Tomiță al nostru a cucerit cu glasul lui fermecat toate centrele continentului european și ale celor două Americi. Fiind dedat la jocul de cărți, se încredea totdeauna în norocul asului sau al berlicului, de unde porecla de Toma Berlic, din care Englezii americani au făcut *Tamberlik*! Acest cântăreț laudat mai ales de marele muzician și compozitor Hector Berlioz, este o glorie a Românismului, o mândrie a Moldovenilor și o cinste a Botoșănenilor.

Dar cântăreți bisericești ce-au avut acest târg. *Manolache Zmău*, dela Ospenia, avea chiar școala lui, iar fecioru-său, *Ion Zmău*, ajunsese protopisalt la episcopia Curții de Argeș.

Când îți turna un axion *Manolache Zmău* se umplea biserica de glasul lui voluminos, cafasul făcea... vu, vu, vu, iar ferestrele dărdăiau ca de cutremur, lumânările tremurau în sfeșnice gata, gata să se stângă. Așa voce plină, puternică și plăcută totodată doar numai la opera din Milan dacă auziai și poate nici acolo.

D'apoi lăutari? Artiști nu glumă. Cine n'a auzit de vestitul taraf al lui *Neculai Paraschiv* care cântă ș'acum, deși a îmbătrânit și i-a slăbit mâna? Unde n'a dus el faima lăutăriei noastre? La curtea luminată a Țărilor Rusiei din Petersburg a cântat, la Moscova a cântat, apoi la Paris, Londra, Mîlan, Palermo până în Tunis tot a cântat. Prefutindeni acest vrăjitor al arcușului a desfătat urechile streinilor cu ariile noastre românești, cele mai multe compoziții de-ale lui. Și lucru frumos era că tot taraful se purta cu haine naționale: cămeși de cele moldovenești, cu mâneca largă, albe cum îi omătul și c'un mic râu de floricele pe la poale, bondițe cusute cu găitan negru, brăie roșii, iar Paraschiv avea și un cordon lat de mătăasă, cu culorile drapelului românesc pe care-l punea de-a-curmezișul pieptului. Când sfârșia de cântat romanța lui „După fragi și după mure“ ori „Ochii plânși“ a lui Ilie Paraschiv, i se umplea scripca cu galbeni și cucoșei franțuzești.

Și, Domnilor, bătrânelul istorisia toate cu atâta lipici că te ungea la inimă. Fiecare spusă cu privazul ei, ca să-ți sară'n ochi și să-ți rămâie'n minte, parcă era un izvor destupat atunci și nu mai

era chip să-l oprească. Se vede, bată-l nororocu, că și el era de pela Botoșani, că prea bine le știa toate și prea mi îi le înșira de-a-fir-a-păr și cu ghiviziul lor.

După ce și-a tras sufletul un pic a pornit-o din nou.

Să nu-ți fie cu bănat, dragul meu, când îți voi spune că și unul din cei mai mari pictori din țara asta, *Ștefan Luchian*, care e pus alături de Grigorescu și uneori chiar deasupra lui, e tot din ținutul nostru, dela Ștefănești. Și azi avem doi mai tinere care se ridică — și se, ridică bine — *Aurel Bordenache* și *Petre Troteanu*. — Așa-i că nici asta n'ai știut?

— N'am știut — răspunse ugilil muntenașul — dar după cât văd n'a știut nici prietennl meu care este botoșănean de origină.

— N'am știut nici eu, parcă tăgăduiesc? — răspunse și mai ugilil bietul Tinel, care sorbia cuvintele moșneagului trimis de Dumnezeu să-l izbăvească la vreme.

— Iată, măi băieți, ierțați-mi că vă spun așa din dragoste pentru amândoi, iată făneață spirituală din ținutul Botoșanilor. Și încă n'am pomenit de atâția profesori universitari din învățăturile cărora s'au adăpat generații întregi de studenți și dela unii vă adăpați chiar și Dumnevoastră: *Emanuel Teodorescu*, mare savant, cunoscut în străinătate ca fiziolog, *Doctorul Leon* dela Iași, naturalistul, *Negreanu* de fizică dela București, *Evolceanu*, filolog clasic, *Emil Severin*, petrolistul, *Grigore Antipa*, organizatorul pescăriilor statului, *Ilie Radu*, inginerul dela politehnică, *Mihai Ciucă*, bacteriologul, *Iacobovici* chirurgul, *Popovici=Andrei=Buznășanu* și el naturalist, fără a mai cita pe *Neculai Iorga* istoricul și pe *Ion Simionescu*, geologul, care sunt atât de cunoscuți nu numai ca profesori, ci și ca scriitori și oameni politici.

Și tot n'am mântuit!

— Vai de mine, mai aveți? — întrebă mirat domnul cel cu pânțele mare și lanțul greu de aur, care ascultase cu ochii holbați și gura căscată tot ce spusese bătrânelul. Atâta ați pus în cântar de partea Dumnevoastră că se rupe talgerul.

— De partea Botoșanilor, mă rog matale, nu de partea mea. Și tot ce-am pus e numai podoabă spirituală, așa încât cântarul nici nu se clintește. — A răs negustorul, că după vorba cu cântarul, negustor trebuie să fi fost așa cum l-am pribuluit dela început; am răs noi, au răs și cei doi tinere care stăteau înghesuți unul în altul, ghiontindu-se ștângărește dela spate, iar bătrânelul, după un mic popas a luat-o iar din loc, dar puțin mai potolit. Ostenise sărmanu..

— În pomelnicul meu n'am trecut, după cum se cădea, pe Voevodul *Petru Măjarul*, fiul prea iubit al lui Ștefan cel Mare cu Maria Rareș din Hârlăul Botoșanilor, care a avut cele mai întinse hotare ale Moldovei și nici pe vechii boieri botoșăneni, neîntrecuți gospodari și mari stăpânitori de pământuri, iubitori de țară și plini de evlavie creștinească, ctitori de biserici și mănăstiri cărora nu le mai știu numărul nici numele.

Țin minte doar pe *Matei Coșolvei*, visternic de-al lui Ștefan cel Mare, care a zidit mănăstirea Coșulei.

Iar mai dincoace vin familiile *Balș*, *Cananău*, *Cantacuzino-Pașcanu*, *Miclescu*, *Ghica*, *Rosset*, *Crupenschi*, *Ciolac*, *Pisoschi* ș'atâtea altele, care toate au lăsat urme de credință strămoșască în zidiri bisericesti ce dăinuiesc până astăzi.

Și, fiindcă a venit vorba de familia Pisoschi, vreau să vă mai dau o știre pe care cred deasemenea că n'o cunoașteți și totuși pentru botoșăneni este de o mare cinste. Anume, colonelul *Neculai Pisoschi*, mare luptător pentru Unirea principatelor, este acela care, în întrunirea dinaintea alegerii Domnului din patru Ianuarie, 59, atunci când deputații nu se puteau înțelege cu toții asupra unei persoane, a rostit numele lui Alexandru Cuza, după ce mai întâi oprise spargerea adunării, așinându-se la ușă cu un pistol în mână, strigând că se ucide dacă cei de față părăsesc sala fără a lua hotărâre. Și hotărârea s'a luat îndată. Deci recomandarea ca Domn a lui Vodă Cuza se datorește unui boier botoșănean iar *Dimitrie Scarlat Miclescu*, alt boier, fost membru în Divanul Ad-hoc și apoi ministru, a ajutat lui Mihai Kogălniceanu la împrumutarea țăranilor, făcută de Cuza.

Dar botoșănenii, dacă vrați să știți, au avut și o frumoasă pleiadă de scriitori cari însă, fiind covârșiți de strălucirea luceafărului lor — Eminescu și umbriți de uriașul de azi — Neculai Iorga — nu prezintă însemnătatea pe care, de bună samă, ar fi avut-o aiurea.

Ce? *Sofia Nădejde*, *Elena Sevastos*, *Gheorghe din Moldova* (Chernbach), *frații Artur și Raul Stavri*, *Titus Enacovici*, *Constantin Ganea*, *Ludovic Dauș*, *Ion Pănu Pinciu*, *Artur Enășescu*, acel cu duioasa lui poezie „Cruce albă de mestecân“ pe care Dumnevoastră o cântați fără să știți a cui este, toți aceștia, de care poate ați auzit, scriu rău?

Nu scriu rău! Scriu foarte bine, dar lângă farul aprins pe malul mării sbuciumate, degeaba vii tu cu lumânările tale, că para lor nu se bagă în samă și ți-o stânge repede vântul. În bezna însă

a unei odăi cu patru păreți sau în candelabrul unei biserici întunecate toate aceste făclii pâlpâitoare au rostul și poezia lor mistică pe care n'a poate da marele glob electric!

Când dar în balanța Neamului român, acest ținut a aruncat atâta podoabă spirituală, toată de mână întâia, Dumneta Domnule Tinel, trebuie să fii mândru, foarte mândru, nespus de mândru, când îți spune cineva că ești... „di la Bot'șeni“! —

Așa a încheiat bătrânelul slăvitele lui cuvintele și pe urmă s'a strâns ghemușor lângă fereastră și a scos ochelarii din buzunar, i-a pus pe nas, a deschis cartea s'a început din nou să citească tăcut, cași cum nu s'ar fi amestecat în vorba nimănui.

Eu, ce să vă spun, îmi venia să mă răpăd să-l strâng în brațe și să-i sărut mânilor, căci îmi deschisese ochii și-mi lipise inima de aceste meleaguri ale noastre pe care le iubiam demult fără să bănuiesc de ce. Tovarășii din despărțitura noastră se uitau nedumeriți unii la alții, iar cei doi tinerei, puțin rușinați, își rumegau în taină svăpăiala și neștiința lor vădită.

Într'un târziu, dracii tot draci! S'au uitat pe furiș la moșnegelul cufundat în citire, s'au privit ochi în ochi ș'au pufnit de râs amândoi. Am râs și noi.

Cine știe ce ghidușie le mai venise 'n minte?

Repede însă ș'au dat samă că nu trebuie să jignească cumva pe bătrân și îndată s'au potolit, încâlcindu-se din nou în vorbă.

— Eu, dragă Nelule, precum vezi, sunt... di la Bot'șeni.

— Tu, spune drept, de unde ești?

— Pă dracu! Parcă tu nu știi...

— Știu și nu știu.

— Sunt dă la București. Mai dorești ceva?

— Din ce parte anume, că Bucureștiul e mare? —

Văzând că Muntenașul se cam codește să spuie, Moldovanu l-a luat înainte.

— Ce, poate ți-i rușine să indici cartierul?

— Dă ce să-mi fie rușine? Sunt dă.. la Obor!

— Da? Di la Obor? Iaca eu nu-s nici dintr'un obor. Eu is... di la Bot'șeni! —

Și, rădicând capul cu mândrie, pufni iar de râs.

Ca la comandă și noi am tras o undă de râs. Parcă era chip să ne stăpânim? Muntenașul însă nu s'a simțit bine și pe loc a strigat cu sumeție:

— Îi fi tu mândru că ești dă la Botoșanii tăi iluștri, dar să știi că Oborul e dă la Capitală.

— Ei, și?

— Și... capitala e capitală! Nu-i poate sta alături târgul Botoșanilor.

— Nici nu-i poate sta — dragă băiete — sări iar deodată bătrânelul. — Ai zis foarte bine, căci Botoșanii au fost capitală înaintea Bucureștilor. Ba și Hârlăul.

În ținutul Domnului Tinel sunt doar două foarte capitale: Hârlăul sub Ștefan Mușat, iar Botoșanii, pe lângă obișnuitul popas al lui Ștefan cel Mare la Popăuți, era a doua capitală a lui Petru Rareș, care a stat aici mai mult decât la Suceava, dăruindu-l chiar Doamnei lui Elena-Ecaterina, care a zidit înlăuntru două biserici ca ca amintire: Sfântul Gheorghe și Uspenia!

Când am auzit, săracu de mine, că năzdrăvanul de moșneag ne scoate Botoșanii și capitală a Moldovei, spun cinstit, am înghețat de mirare. O clipă chiar mi-a scăpărat prin minte un fir de in-doială: mă, să fie al naibei, oare omulețul ista nu-și bate joc de noi, guri căscate?

Când mă gândiam mai adânc la una ca asta, am băgat de samă că trenul pornia acum din gara Dolhasca, unde trebuia să mă dau jos. Am crăpat de ciudă, dar n'aveam ce face. Cu discuțiile celea frumoase uitasem totul. A trebuit să mai merg o bucată până'n Liteni ș'acolo m'am coborît.

— Tare bine-ai făcut — strigă părintele vesel.

Ia, de-acum, oameni buni, să treceți cu toți la masă că mie mi-i foame! Destul v'a hrănit Catrinaru cu pășunea lui sufletească, să vă mai hrănesc și eu cu bucatele noastre pământești.

— Ți-a ieșit un sfânt din gură, cucernice părinte, — spuseră câțiva oaspeți, mișcându-se încet din locurile lor.

Milan, istețul fecioraș al lui Vasile Bucur de pe Părău, apropiindu-se încetîșor de Catrinaru, întrebă sfios:

— Ori cine să fi fost domnul acela bătrân?

— D'apoi dă, eu știu?

— N'ai întreat?

— De cine, că toți eram streini.

— Păcat! Eu tare-aș fi vrut să știu cine era.

— Da cu ploaia ceea, Domnule Catrinaru, cum rămâne? — întrebă normalistul Surugiu. — Cine are dreptate?

Moldovanul cu... are să ploaie, ori Munteanul cu... are să ploauă ?

— D'apoi dă, nici eu n'aş putea spune cum îi mai bine. Cred însă că'i mai corect să zici are să ploaie, fiindcă a ploua e verb de conjugarea întâia. Dar la urma urmei obiceiul locului hotărăşte. —

Strângându-se iar lume în jurul învăţătorului, părintele inter-
veni cu putere.

— Ia lăsaţi în pace trâncănelile filologice. N'au putut să le des-
lege ei oameni învăţaţi, aveţi să le deslegaţi voi? Catrinarule, nu
mai ţinea de vorbă musafirii, că acuma au altă treabă. Pierd vremea
pe degeaba.

— Lăsaţi părinte, nu vă 'ngrijji, că pentru mâncare şi băutură
este vreme până la miezul nopţii.

— Ba să mă iertaţi! Până mâni dimineaţă, că doar eu m'am
cheltuit, Dumnezeu mă ştie. Pe urmă, dacă îţi vrea s'o mai lungiţi,
voi mai pofti ş'afară!

Tiberiu Crudu

Bin fern von Dir

de Eminescu

Bin fern von Dir, sitz' einsam beim Feuer, ... denke nach...
Mein ganzes glücklos Leben wird nochmals in mir wach
Schier achtzig Jahre scheint mir dass schon gelebt ich hab
Dass ich bin greis, ganz schneeweiss, du längst schon liegst im Grab;
Erinnerungen tröpfeln mir in die Seele sacht,
Erlebte Kleinigkeiten werden mir frisch entfacht.
Mit kalten Fingern pochet an's Fenster nun der Wind
Den Faden süsser Märchen mein Sinn gelinde spinnt.
Ich seh' Dich dann im Nebel an mich vorüberzieh'n,
Die Augen gross, voll Tränen, die Hände kalt und dünn
Mit beiden Armen schmiegst Du an meinen Hals Dich an,
Als wolltest mir was sagen, beginnst zu seufzen dann.
Ich drück' Dich Schatz der Schönheit an meine Brust, voll Lieb,
In Küssen wir verein'gen zwei Leben, ärmlich, trüb...
Ach! Der Erinnerung Stimme bleibt stumm in Ewigkeit,
Ich möcht' das Glück vergessen, das mich so kurz erfreut,
Vergessen dass so rasch bist entflohn den Armen mein...
Ich muss schon alt und einsam, Du längst gestorben sein!

Trad. de Olvian Soroceanu

Adunarea generală a Cooperativei „Meseriașul Român” din Cernăuți

Duminecă în 23 Mai a. c. a avut loc la sediul cooperativei „Meseriașul Român” din Cernăuți (strada I. Flondor 11) adunarea generală ordinară a acestei harnice și spornice cooperative. Cercetată de un mare număr de membri, adunarea a fost deschisă de către președintele cooperativei Dr. Aurel Morariu la orele 11 a. m. după îndeplinirea formelor de constituire a biroului adunării. Președ. Dr. Aurel Morariu a făcut o amănunțită dare de seamă asupra activității și rezultatelor obținute de această cooperativă în cursul anului 1942. Reținem din interesantele expuneri ale președintelui cooperativei următoarele amănunte: Adunarea generală de astăzi este a 14-rea adunare generală ordinară a cooperativei „Meseriașul Român” din Cernăuți. Cooperativa noastră a luat ființă în luna Martie 1927, deci ea a împlinit anul acesta 16 ani de existență și activitate. La înființare cooperativa noastră a avut 78 membri cu lei 248.500 capital, din care vărsat lei 170.250. Astăzi are 384 membri cu capital vărsat de 1,338.884 lei. Gestiunea anului 1942 încheie la bilanțul din 31/XII, cu cifrele arătate în acest bilanț, deci cu suma generală la activ și pasiv de 5,262.762, înregistrând un beneficiu net de lei 754.651. Bilanțul și contul de profit și pierdere pe care le prezentăm adunării generale dau toate lămuririle cifrice asupra gestiunii anului trecut. În cursul anului 1942 capitalul social a sporit cu 262.927 lei; în cursul anului 1943 capitalul nostru social a mai sporit cu 161.688 lei. S’au înscris 163 persoane ca noi membri în cooperativă. Consiliul de Ad-ție a ținut în cursul anului 1942, 23 de ședințe, în cari au fost rezolvite diversele chestiuni curente. În cursul aceluiaș an fost înființate filialele noastre din str. Romană Nr. 88 și din suburbea Roșă (Casa Germană). Cooperativa noastră a subscris la împrumutul Reîntregirii 130.000 lei; asemenea a sporit capitalul nostru vărsat Institutului Național al Cooperației cu suma de 50.000 lei. La localul central al cooperativei și la sucursalele înființate s’au făcut investiții (reparații și renovări) în suma de 163.688 lei. Cooperativa noastră a dat în cursul anului trecut pentru ajutorul de iarnă 33.000 lei. În cursul anului trecut s’au făcut la toate întreprinderile cooperativei 4 inventarieri, dând rezultate bune. Deverul total al celor 4 băcănii, al restaurantului cu bodegă și bucătărie, al beciului cu vin

și al localului pentru desfacerea produselor C. A. M., s'a ridicat în 1942 la 30,824.075 lei. Operațiunile noastre sunt în partea cea mai mare aprovizionări cu mărfuri și alimente. Am cumpărat și vândut în cursul anului 1942 următoarele mărfuri și cu prețurile mai jos specificate. Cereale: preț de cost 125.215 lei, preț de vânzare 150.518 lei; articole alimentare: preț de cost 11,844.388 lei, preț de vânzare lei 15,097.326; băuturi: preț de cost lei 3,035.106, preț de vânzare lei 4,052.659; produsele C. A. M.: preț de cost lei 4,488.664, la care beneficiem în medie cu procentajul de 4%; diverse alte mărfuri: preț de cost lei 7,923.269, prețul de vânzare lei 9,000.249. Expunerile D-lui Dr. Aurel Morariu cari au îmbrățișat și probleme economice și cooperative de cadru general, au fost ascultate cu deosebită atenție și răsplătite cu vii aplauze. A urmat raportul cenzorilor cu concluzii de aprobare a gestiunii și descărcarea cu laudă a consiliului de administrație de gestiunea anului 1942.

La discuțiunile ce au urmat au luat parte D-nii Sima G., Dr. Aurel Morariu, Dimitrie Oltinescu, directorul cooperativei, Ilie Fodorea, Ștefan Căileanu, Arcadie Mihalcescu, Eufrozina Ostafi și alții. Într'o atmosferă de perfectă armonie și frățietate, ordinea de zi a adunării a fost absolvită, dându-se descărcarea cu laudă consiliului și luându-se hotărâri în unanimitate și cu privire la modul de întrebuințare a beneficiului net realizat în suma de 754.651 lei. Din acest beneficiu s'a distribuit: 94.176 lei adică 12,5% ca dividend cuvenit capitalului social vărsat; 90.558 lei adică 12% primă de muncă celor ce muncesc efectiv pentru bunul mers al cooperativei; 272.057 lei adică 35,5% primă de consumațiune ce se dă părtașilor în proporție cu cumpărările făcute în cursul anului 1942 în întreprinderile cooperativei; iar restul s'a afectat diverselor fonduri culturale, de rezervă, de prevedere și de amortizări.

Adunarea generală a cooperativei „Meseriașul Român” din Cernăuți a dovedit încă odată sănătatea morală și vigoarea ce animă această organizațiune a meșteșugarilor și muncitorilor noștri.

El. M.

**Fiecare din noi e în plin front! Arma noastră
fiind înfruntarea născocirilor alarmante!**

Contribuțiuni corologice la *Anemone transsilvanica* Fuss (Heuffel) în Carpații Orientali

Din mulțimea endemismelor indigene (1)*), specia *Anemone transsilvanica* (Fuss) Heuffel (sinonim: *Hepatica multiloba* Guebhard, *H. transsilvanica* Fuss, *H. multiloba* Schur, *H. angulosa* Schott & Kotschy) și-a câștigat, de mult și cu toată dreptatea, atât la noi cât și peste hotarele țării noastre, popularitatea cuvenită (2, 9, 14, 16—18, 20).

Regretabil este însă faptul că, deși dela descoperirea acestui endemism conservativ și până astăzi, a trecut aproape un secol, totuși aria lui de răspândire și mai ales cea din Carpații Orientali, a rămas nelămurită.

Așa Ulbrich (1906), Popp (1937) și mai presus de aceștia, Pax (1919), cari între altele se ocupă cu însași corologia acestei specii robuste și iubitoare de umbră, îi reduc simțitor răspândirea geografică, afirmând că „*Anemone transsilvanica* are un areal restrâns în Carpații românești — între Ceahlău, Borsec, Bicz, Jiu — și Munții Apuseni“.

Pe de altă parte Knapp (1872), bazat pe una din exsiccatele baronului Mustazza, extinde arealul ei exagerat de mult, citând-o pe nedrept chiar și pentru flora provinciei noastre, accentuând „in der Bukowina ohne nähere Angabe (*Mustazza* Exs.)“.

Pentru a face lumină în această privință, am revizuit colecția baronului Mustazza, astăzi proprietatea Muzeului Botanic din Cernăuți, de unde am reținut spre cercetare două foi cu signatura „Herb. Univ. Cernăuți, Nr. 22441 și 22445“ la care s'ar fi putut referi citatul de mai sus.

Pe prima coală se află presate două frunze de *Anemone transsilvanica* Heuff., pe cari A. Mustazza le-a așezat spre conservare în ziua de 12 Mai 1868 dela două plante comandate de el sub nume greșit de „*Anemone angulosa* Lam.“, dela cunoscutul stabiliment horticol „Luios van Houtte Pier“ din Gand (Belgie), nomenclatură ce persistă până azi.**)

*) Numerele din paranteză arată literatura specială dată la sfârșitul articolului (1—20).

**) După cercetările lui Roeper (1883), Degen (1904) ș. a. a., exemplarul clasic de „*Anemone angulosa* Lam. = *Hepatica angulosa* DC. = *H. triloba* f. *angulosa* Spach, este o greșeală regretabilă de erbar, căci după cum afirmă autorii de

A doua coală, după cum deduc din însemnările aceluiași autor, prezintă „*Anemone*”, colectată de A. Mustazza la 20 Aprilie 1867, în pădurea din Pătrăuți p./Siret.

Rudolph, în cercetările sale preliminare — cu privire la „Schița de vegetație a împrejurimilor Cernăuților” — consideră exemplarele conservate pe această foaie mai întâiu, ca *Anemone angulosa* Lam., iar mai pe urmă taie numele speciei „*angulosa* Lam.” și îl înlocuiește cu „*Anemone transsilvanica* (Fuss) Heuffel”, în dreptul căreia notează „*Hepatica folii 3 lobis, lobii grosse 3—5 crenato dentatis*”, fapt ce se constată din chiar adnotările sale, păstrate la Biblioteca Grădinii Botanice din Cernăuți (15).

În realitate, pe aceeași coală, se află presate:

— un exemplar de *Anemone hepatica*, caracterizat prin florile sale cu polen mic și trei pori, cum și prin frunzulițe de tot tinere cu lamina trilobată și

— o frunză detașată, pe semne tot dela exemplarul amintit sau alt individ de *Anemone hepatica* L., însă matură și cu limbul trilobulat ai cărui lobi, la rândul lor sunt neregulat 2—4 crenatodințați heterofilie foarte frecventă la această specie.

Pentru convingerea mea, am întreprins în ziua de 24 Noembrie 1937 o excursie la Pătrăuți p./Siret și împrejurimi, unde, în afară de indivizi tipici de *Anemone hepatica* L., am aflat răzlețite și câteva exemplare din *A. hepatica* L. f. *multiloba* C. Hartm., însă nici decum *Anemone transsilvanica* Heuff.

În consecință trebuie să afirm că Knapp a făcut o confuzie regretabilă, care din motive necunoscute a persistat în literatură timp de șapte decenii, fără să fi fost pusă la punct.

În aceeași ordine de idei, câțiva ani mai înainte, urmărind aria

mai sus, pe aceeași coală sunt conservate o floare de *Anemone hepatica* și o frunză lobată de o Primulacee pe cari atât Lamarck (1789) cât și De Candolle (1843) le-au considerat din eroare drept un singur individ vegetal, în consecință aceste numiri trebuiesc suprimate din sinonimia lui *Anemone transsilvanica* (3, 5, 6, 8, 11, 13)

Cât privește *Anemone transsilvanica* propriu zisă, ea a fost pe rând colectată de către M. Bielz, Th. Kotschy depe Tâmpa Brașovului, apoi de către Ch. Guebhard în pădurile din împrejurimile Măstirei Scânteia (Putna), și în scurt timp, această specie a făcut, prin intermediul lui Kotschy, ocolul lumii.

Ch. Guebhard († 1848) o numește *H. multiloba*, însă fără s'o descrie, iar manuscrisul său, nefiind publicat din cauza morții sale premature, descoperirea sa a rămas aproape necunoscută. De abia Fuss (1848, 1850), Schur (1850), Schott & Kotschy (1858), Heuffel (1858), ș. a. a. au descris-o și au dat-o publicității.

de răspândire a plantelor indigene în cuprinsul Bucovinei, bănuiam, că n'ar fi exclus, ca *Anemone transsilvanica* Heuff. să prospere totuși spontan și în apropierea provinciei noastre.

Pentru aceasta pledau de altfel și indicațiunile date de către **Brandza** (1879—1883), **Petrescu** (1922—1923) cari în lucrările lor, arată că *Anemone transsilvanica* Heuff. se află în preajma „M-stirei Secu, Muntelui Pleșu,”, adică cu aproape 40 km spre Maiză-
noapte față de linia Ceahlău—Borsec.

În acest scop am întreprins la sfârșitul lunei August 1935 o excursie, explorând în special vechea frontieră dintre Bucovina și Moldova, începând cu creasta Rarăul, Vacaria, Sturzu, Crebinul I, Bâtca Oblânc, Tarnița, Alunișul, Crebinul II, M-tele Băiașescul ș. a. m. d.

Nu mică mi-a fost surprinderea când a doua zi, anume la 31 August 1935, am descoperit pe teritoriul localității Holda, jud. Țiatra, sub Crebinul II, pe lotul zis „La Fântânele”, la cca. 1350 m altitudine mult căutata *Anemone transsilvanica* Heuff. într'o pădure mixtă în vârstă de aproximativ 50 de ani, unde între altele am notat și câteva specii mai evidente :

Picea excelsa,
Abies alba,
Fagus silvatica,
Sorbus aucuparia,
Acer pseudoplatanus;

Rosa alpina,
Rubus idaeus,
Daphne mezereum,
Sambucus racemosa;

Polystichum aculeatum,
Nephrodium filix mas,
Oxalis acetosella;

Impatiens noli tangere,
Pirola uniflora,
Pulmonaria rubra,
Galeobdolon luteum,
Salvia glutinosa,
Campanula abietinum,
Tussilago farfara;

Peltigera canina,
Mnium cuspidatum,
Catharinea undulata,
Hylocomium splendens,
Hylocomium triquetrum.

Din cele arătate până aici rezultă că *Anemone transsilvanica* Heuff. are un areal de răspândire cu mult mai întins față de cel conșturat de către **Ulbrich**, **Pax**, **Pop**, ș. a. a. și mai restrâns față de cel indicat de către **Knapp**.

Viitoarele cercetări vor avea drept țintă să restabilească arealul întreg al acestei specii vechi și proprii Carpaților românești.

Chorologischer Beitrag zur *Anemone transsilvanica* (Fuss)

• Heuffel in den Ostkarpathen

(Kurzer Auszug)

Laut Literaturangaben (3, 11) sowie nach unseren Forschungsergebnissen wird festgestellt, dass *Anemone transsilvanica* Heuff. in den Ostkarpathen eine viel grössere Verbreitungsfläche einnimmt als die von Ulbrich (1906), Pax (1919), Pop (1937) angegebene und ein beschränkteres Areal hat als das, das von Knapp (1872) irrlicherweise gezeigt wurde.

Nach den erstgenannten Verfassern (10, 12, 19) verläuft die Verbreitungsgrenze des konservativen Endemismus der rumänischen Karpathen zwischen Jiu, Bicaz, Ceahlău, Borsec und Siebenb. Erzgebirge, während Knapp (8) und später auch Rudolph (15) nach den mutmasslichen *Mustazza*-Exsiccaten annahmen, dass dieses Tertiärrelikt sogar der Bukowiner Flora angehöre. In der Tat erstreckt sich aber die nördliche Grenze des Siebenbürgischen Leberblümchens vom Kloster Secu, der Pleșu-Anhöhe (3) gegen Krebin (oberhalb der Ortschaft Holda, Bezirk Piatra), also beiläufig um 40 km mehr nördwärts von der altbekannten Ceahlău—Borsec-Linie.

Dr. E. Țopa

* * *

Bibliografia consultată

1. Borza Al.: Die Vegetation und Flora Rumäniens. — Guide de la VIème Excursion Phytogeographique Internationale, Roumanie. 1931.
2. Borza Al. & Borza V.: Flora Stânei de Vale. — Bul. Grăd. Bot. și al Muz. Bot. dela Univ. din Cluj, vol. XIX/1939.
3. Brandza D.: Prodromul Florei Române. — București, 1879—1883.
4. De Candoll A. P.: Prodromus, I. — Paris, 1843.
5. Grecescu D.: Conspectul Florei Române. — București, 1898.
6. Grecescu D.: Suplement la Conspectul Florei României. — București, 1901.
7. Gușuleac M.: Zur Kenntnis der Felsvegetation der Bicaz-Klamm in den Ostkarpathen. — Bul. Fac. de Științe, VI/1932.
8. Knapp J. A.: Die bisher bekannten Pflanzen Galiziens und der Bukowina. Wien, 1872.
9. Panfu Z. C.: Plantele cunoscute de poporul Român. — București, 1906; 1929.
10. Pax F.: Pflanzengeographie von Rumänien. — Nova Acta. Halle, 1919.
11. Petrescu C.: Sur quelques plantes aquatiques de la flore de Moldavie. — Bul. de la Sect. Sc. de l'Acad. Roumanie, T. VIII. Bucarest, 1922/23.
12. Pop E.: Cercetări citologice, anatomo-fiziologice și taxonomice din secția Hepatica. — Bul. Grăd. Bot. și al Muz. Bot. dela Univ. din Cluj, vol. XVII/1937.

13. Prodan I.: Flora pentru determinarea și descrierea plantelor ce cresc în România. Cluj, 1923; 1939.
14. Römer J.: Aus der Pflanzenwelt der Burzenländerberge in Siebenbürgen. — Wien, 1899.
15. Rudolph K.: Standortskatalog der Bukowiner Flora. — Cernăuți, 1908/9 (Manuscris).
16. Țopa E.: O grădină școlară model. — Rev. de Pedagogie, vol. III. — Cernăuți, 1933.
17. Țopa E.: Natura ca factor constitutiv al unității neamului Românesc. — Rev. de Pedagogie, vol. IV/1934.
18. Țopa E.: Lecția practică la Botanică: I. Recapitulativă „Arbori de pădure”. II. Progresivă „Crucea voinicului” (Anemone transsilvanica), Rev. de Pedagogie, vol. VI/2. — Cernăuți, 1936.
19. Ulbrich E.: Über die systematische Gliederung und geographische Verbreitung der Gattung Anemone. L. — Englers Bot. Jahrb.,... XXXVI/90.
20. Vlădescu M.: Catalogul obiectelor expuse de Institutul și Grădina Botanică la expoziția din Parcul Carol. — București, 1902.

Cititor și adăugător al nostru: D=I Pro=Recto
Dr. Max Hacman, 4/III: 1.000 lei!

O RĂMÂI

de Eminescu

„Oh rîman, rîmani meco!
Tu lo sai ch'io t'amo molto!
A le tue tristezze tutte
Soltant'io so dare ascolto;

Dove l'ombra   pi  profunda
Principetto sentirai ti,
E con gli occhi neri e buoni
Tu nel fonte allor vedrai ti;

E tra l'onde risonanti
E de l'erbe il sussurrar
Sentirai per me le mandre
Dei veloci cervi andar;

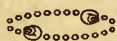
Io ti veggo pien d'incanto
Mormorar soavi accenti,
Ed il pie' porgendo all'acque
Che son sempre trasparenti

Poi guardar la luna piena
Che sui laghi par fiammeggi
E degli anni tuoi passati
Dolcemente allor vaneggi.”

Cos  dice lene il bosco,
Sovra me ognor gemendo;
Zufolavo a quell'invito
E nei campi uscii ridendo.

Se pur oggi a lui tornassi
Certo intender no'l potrei...
Dove sei fanciullezza,
Col tuo bosco oh! dove sei?

Trad. de Guido del Barone

Eminescu la Institutul „Cernăuți”

I.

Primul Ciclu ¹⁾ de conferințe publice, organizat de *Institutul „Cernăuți”* de pe lângă vrednica Facultate de Teologie-Cernăuți, a putut atrage în orbita sa (peste numărul de 12 conferințe proiectate primordial) și magistrala conferință italiană a d-lui Dr. Pietro Gerbore *Eminescu, poeta di noi tutti*, conferință ²⁾ desfășurată într'un deosebit fast și preludiată de următoarele două alocuții academice:

II.

Domnule General și Guvernator, Domnule Vice-Ministru Comandor Gerbore, Onorat Auditoriu,

Prăznuirea marelui geniu al lui Eminescu de către un reprezentant de elită al unei Țări surori și aliate: Italia cu urbea ei eternă, Roma, purtătoarea de făclie a strălucitei noastre ginte latine, este prăznuirea însăși a geniului latin pe aceste plaiuri daco-romane, în înfîlderile sale supreme. Ursitele destinului nostru ne-au rânduit păzitori la porțile Răsăritului și ne-a așezat pe linia de intersecție a două culturi și civilizații, cari, prin structura lor congenitală, nicidecum nu se pot concilia, ci se exclud. Acolo, mesianism rasial slav, cu greoaie letargie înăscută și tocmai pentru aceasta capabilă de a primi și a-și asi-

¹⁾ Ciclu cuprinzând următoarele 14 conferințe: 1) Leca Morariu, *Din pitorul limbii românești* 17 Ianuarie; 2) Dr. Vasile Gheorghiu, *Domnul Iisus Christos în fața judecătorilor iudei și păgâni*, 18 Martie; 3) Dr. Max Hacman, *Tache Ionescu „Arbitru al Balcanilor”*, 20 Martie; 4) Păr. Cicerone Iordăchescu, *Concepția filozofică a istoriei după Xenopol*, 25 Martie; 5) Dr. Octavian Gheorghiu, *Soarta relațiilor franco-române*, 27 Martie; 6) Dr. Victor Morariu, *Semicentenarul „Deșteptării” lui Constantin Morariu*, 1 Prier (apărută ca fascic. 27 din Buletinul Institutul „Cernăuți”); 7) E. Ar. Zaharia, *Dorul românesc*, 3 Prier (publ. în „Bucovina literară” 1943 Nr. 48 și 52); 8) Păr. Olvian Soroceanu, *O bună memorie*, 8 Prier; 9) Dr. Leca Morariu, *La centenarul Ep. Bucevschi — Cu proiecțiuni luminoase*, 10 Prier (sub presă); 10) Dr. Gh. I. Maxim, *Gh. Asachi și Roma ottocentescă*, 13 Mai — Cu proiecțiuni (publ. parțial, în „Bucovina literară” 1943 Nr. 51); 11) Dr. Alfred Klug, *Neubauer: Omul și opera*, 13 Mai; 12) Dott. Pietro Gerbore, *Eminescu, poeta di noi tutti*, 25 Mai; 13) Tiberiu Crudu, *Rolul bisericii ortodoxe la Români*, 27 Mai; 14) Emanoil Bucuța, *Pământul Bucovinei*, 29 Mai.

²⁾ Un rezumat asupra-i sperăm să-l publicăm în Buletinul „Mihai Eminescu” 1943.

mila componenți și agenți de completă desfigurare umano=creștină, cu coborîre pînă la porniri predominatoare de instinct; aici, însoțită beatitudine evanghelică, pe un fundal de azur zimbitor și mediteraneic, cu libertate de gândire și simțire în Domnul și încarnare a chipului și a asemănării noastre cu Creatorul nostru Dumnezeu în milă și dragoste și în neprețioase opere de artă creștină greco=romană.

Ramura noastră daco=latină de aici și=a apărut originea și moștenirea sa creștină dela Dumnezeu și a întregii creștinătăți prin Sfântul nostru dela Putna, la ale cărui oseminte vă veți închina mâine, întovărașiți de noi, frați italieni, stăvilind el, Ștefan Vodă, revărsările puhoaielor din Răsărit; dar ea și=a dat contribuția de cultură umană universală prin opera nemuritorului nostru Eminescu. Aceste zări de aici, de blîndă, duioasă și dulce Moldovă, ni l-au dăruit nouă și umanității, pe cel mai mare liric al timpului său, despre care veți vorbi, Domnule Commendatore Gerbore. În plin prag de primăvară a acestui an de studii, când la universitatea lui Cuza Vodă din Iași s'a inaugurat întâiul Seminar de limbă italiană (ale cărei sonorități muzicale vom avea bucuria de a le gusta în eseu D=Voastră de azi) am avut rara plăcere de a Vă asculta în conversația noastră frățască și amicală, imnul într'aripat ce l-ați închinat liricei lui Eminescu, din care însuși D=Voastră ați tradus în limba italiană, situându-l în apoteoza celui mai mare geniu liric al timpului său. A fost mai mult decît firească invitația ce v'am făcut-o, ca să conferențiați în cadrele Institutului „Cernăuți” dela catedra de limbă și literatură română de pe lângă Facultatea noastră de Teologie, și pe care D=Voastră ați primit-o cu entuziasmul caracteristic al nobilei noastre rase latine.

Veniți, Commendatore, într'un centru universitar și conferențiați în vechia Aulă a fostei noastre Universități Cernăuțene din care, pentru vitregia timpurilor ce le trăim, ne=a mai rămas numai străvechea noastră Facultate de Teologie, pe ale cărei temelii s'a zidit cândva și fosta Universitate și se va rezidi iarăși cu ajutorul bunului Dumnezeu lucrător în suflul marelui nostru Conducător de Neam și de destin românesc *Mareșalul Ion Antonescu*, noua noastră Universitate. Să nu vă pară, după acestea, lucru ciudat și straniu, că vorbiți astăzi în cuprinsurile unei Facultăți de Teologie, despre poezie. Teologie și Poezie! La noi, în profilul nostru ortodox, cu griuri naționale, nu se exclud, ci, de minune, se întregesc. Adorarea lui Dumnezeu noi o facem în scumpul graiu al părinților și strămoșilor noștri, el fiind ridicat în ortodoxie la rangul de limbă sacră a

națiunii ortodoxe respective. Și cine altul l-a șlefuit și l-a daltat acest graiu cu candeltele și gălgăirile lui, cu muzica și doinirile lui, mai dumnezeeste de frumos, decât Eminescu, decât Eminescu!!...

Ministrul Culturii noastre naționale, *Ion Petrovici*, el însuși poet și filosof așa de apreciat și cu răsuneț al neamului nostru, ne-a dat posibilitatea sărbătoririi de azi, înzestrându-ne Facultatea, în lipsa celei de Litere, cu catedra de limbă și literatură română, și gândul nostru iubitor își aduce aminte cu recunoștință, și'n aceste clipe, de acest dar al cîntăriei lui.

Fie-Vă descinderea la noi, dragi soli și frați italieni, binevenită!
Trăiască Italia cu Regele Impărat
și cu Ducele ei!

Vasile Loichiță

III.

Chiarissimo Commendatore,

È una grande festa per questa Facoltà come anche per l'*Istituto „Cernăuți”*, che opera in questa Facoltà, di salutare un così eminente interprete del nostro Eminescu, come siete Voi, chiarissimo Commendatore. È pure una ben fortuita sorte che Voi, Commendatore, parlate del più grande poeta rumeno proprio in questa provincia, che tanto rifulge dallo spirito di Lui.

Veramente, l'eletissima stirpe Eminescu è sorta dalla nostra *Terra dei faggi*, cioè la *Bucovina*. Per la glorificazione di Eminescu, la Bucovina diede un tanto illustre contingente di studiosi. Nella Bucovina, qui, in questa Cernăuți, sorse l'unica rivista rumena di istoria letteraria monografica, il Bolletino „Mihai Eminescu”, che nel 1942 contava già tredici anni di vita e arrivò al fascicolo ventesimo. Qui, nella questa „Arboroasa” (cioè l'*Alberosa* — un altro famoso nome storico della Bucovina), più di un' Italiano fu così vinto dalla bellezza eminescesca, che si elesse persino traduttore di Eminescu; come fu Francesco Politi ed altri. Quel Politi che (in Leopardi) trovò persino l'espressione adeguata per quello intraducibile verbo rumeno *dor* (e precisamente la tanto poetica perifrasi *sospirare qualch' cosa*) — così che la traduzione de l'imortale elegia

Mai am un singur dor.
În liniștea sării
Să mă lăsați să mor
La marginea mării

fu la perfettissima corrispondenza :

Né più sospiro ancor
Se non di esalare
Col giorno che tacito muor
Sull' orlo del mare.

E naturalmente, in questo incontro, non possiamo dimenticare il nostro direttore Guido del' Barone, le cui traduzioni di Eminescu o portarono in grembo alla nostra Istituzione letteraria, rendendolo socio attivo del nostro *Istituto „Cernăuți“*. Vuole il caso che proprio oggi al concerto nell' *Istituto italiano* udiremo una poesia musicata del Eminescu, la cui traduzione italiana dobbiamo al nostro del Barone. È una traduzione di una perfetta musicalità eminesca : come :

— Oh riman, rimani meco !
Tu lo sai ch' io t'amo molto !
A le tue tristezze tutte
Soltant' io so dare ascolto... —

Così dice lene il bosco,
Sovra me ognor gemendo ;
Zufolavo a quell' invito
E nei campi uscii ridendo.

Se pur oggi a lui tornassi
Certo intender no'l potrei...
Dove sei fanciullezza
Col tuo bosco oh ! dove sei ?

Finalmente, chiarissimo Commendatore, Voi siete disceso in quella Bucovina, che l'adolescente Eminescu chiamava colla sua sì giovanile invocazione :

N'oi uita vrădată, dulce Bucovină,
Geniu-ți romantic, munții în lumină,
Văile în flori —

dunque :

Dolce Bucovina, non dimenticherò giamai
Il tuo genio romantico, le montagne luminose
Le vallate fioriscenti...

Ed è questa veramente romantica Bucovina, che Voi, chiarissimo Commendatore, in unione ai Vostri distinti accompagnatori vedrete, almeno parzialmente, domani — grazie alla gentilezza del nostro Governatore Generale d'armata Corneliu Drăgălina e del suo Segretario

generale Sgr. V. Florescu. C'è la Bucovina romantica : Una vera simfonia di monumenti storici, la Bucovina essendo la più rappresentativa provincia di tutta la Patria rumena. E mi sia permesso di citare il grande storico Dimitrie Onciul, che sentenziò letteralmente : „La Bucovina è il paese classico del nostro passato storico. In nessun luogo di tutta la Terra romena, non si trova, su di un spaziu si ristretto, tanta ricchezza di storia romena, tanta abbondanza di cari ricordi del nostro passato... Se la Transilvania, con i suoi ruderi archeologici dell' epoca romana, è la terra classica del passato romeno in Dacia, la Bucovina... è la terra classica del passato romeno propriamente detto..“

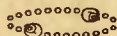
Questa, chiar. Com., è la Bucovina che oggi Vi accoglie e Vi aspetta domani. Affinchè anche ognuno di Voi tutti, come Eminescu, la salutarete a fior di labbra :

Dolce Bucovina, non ti dimenticherò mai più...

*

Ed ora, chiarissimo Commendatore, permeteteci l'onore di potervi contare fra i nostri soci onorari italiani, come il Matteo Bartoli di Torino, Carlo Tagliavini di Bologna e il defunto Giulio Bertoni di Roma.

Leca Morariu

„Arboroasa“ slăvindu-l pe Ciprian Porumbescu

Dubla comemorare Ciprian Porumbescu (90 ani dela naşterea lui şi 60 ani dela stângerea lui) în acest 1943, a fost iarăşi mai ales o sărbătoare a „Arboroasei“ lui C. Porumbescu. La Suceava prin Soc. „Ciprian Porumbescu“ (care, simultan, îşi serba şi primele 4 decade de existenţă) sub vrednica oblăduire a lui Ştefan Pavelescu ; la Cernăuţi prin Soc. „Armonia“.

În 6 Iunie a. c. (aniversara morţii lui C. P.), Sucevenii şi oaspeţii Cernăuţeni (sosiţi în ajun la Suceava), iau autobusu spre Stupca. Zi de primăvară încă, înclinată totuşi cătră destinderile din plin ale verii. Țarina, blagoslovită de mana cerului, râde bogat-făgăduitoare. Vavilonuri de nour se bulucesc pe fundul cerului. În Ilişeştii lui S. Fl. Marian dezolantă negospodărie : Casele rămase ne-

locuite de pe urma exodului german, pustiite, de parcă și pe aice ar fi bântuit epilogul lui Iunie 1940.

Ridicăm dealul înspre Stupca. Pe dreapta, colo și colo, câte un brădan și chiar pâlcuri de copaci mai înseamnă locul dispărutei păduri din zilele lui Ciprian. De sus, Ilișeștii marei iubiri a lui C. P. și ai câtorva ani mai fericiți din zbuciumul lui Epaminonda Bucevschi, — cu albele căsuțe gospodărești din partea românească a satului, ispitesc lentila fotografică.

Stupca (și astăzi încă, vatră de multă dafină neaoșpopulară) în plină sărbătoare. Pe deasupra, mai e zi Duminecă astăzi. Cătrincioare, ștergare, moșnegi cu traco-dacice plete.

La biserică (biserică mai nouă, venind din zilele preotului Mironovici), lumea își așteaptă musafirii cu praporii sfintei slujbe și cu steagurile vrednicilor „Arcași“.

În fața crucii de piatră a lui Ciprian, adevărat-strămoșește înflorită din dalta meșterului-sculptor (ca și celelalte 4 mai scunde, dealături), prohodul e preludiat de lacrimile cerului: o scurtă ploaie, pe urma căreia totul e apoi și mai înlăcrimat de senin...

Părintele Aurel Sorocean își oficiază slujba cu largă, stăruitoare trăgănare. Corul „C. Porumbescu“ (dela Suceava) răspunde vioi. De față, Stupca și „numai Arboroseni“ — își dă cu părerea nușcare. O fi vinovată vremuirea că din celelalte cotloane românești nu-i nimene, nimene. De mult, această prăznuire nu s'a săvârșit mai în familie...

Urmează cuvântările de rigoare și, două-trei, chiar și de inimă, — glăsuind, după Păr. Sorocean: d. inspector al artelor Șt. Pavelescu (pentru Soc. „C. Porumbescu“); — Leca Morariu (p. Facultatea de Teologie, al cărei student erou și martir a fost C. P. împreună cu ceilalți patru colegi ai săi; p. Soc. „Armonia“, care-l cultivă atât de intensiv, publicându-i chiar în acest an inedita *Nocturnă*; p. Soc. „Meseriașul Român“, la fel de armonistă sub acest raport, reeditând anul acesta un *Psalm* al lui C. P.; și p. *Institutul a Cernăuți*, care în ședințele sale din 1943 i-a acordat specială atenție¹⁾ lui C. P.);

¹⁾ Dovadă cercetările pârguite în aceste ședințe, ca d. p.: Leca Morariu, Epaminonda Bucevschi în corespondența lui C. Porumbescu, Cernăuți 1942; idem, Pagini inedite de Ciprian Porumbescu în rev. „Cetatea Moldovei“ An. IV 1943 Nr. 4; idem, Antisemitul Ciprian Porumbescu în „Cetatea Mold.“ 1943 Nr. 6; idem, O inedită scrisoare a lui C. Porumbescu în „Revista Bucovinei“ An. II 1943, Nr. 6.

— d. Gh. Maxim p. Fundația „Regele Mihai“ ; — avântatul Ioan Jauca, Primar de Suceava, p. faima și culturalitatea Stupțcanilor ; — d. prof. Liviu Halip p. Conservatorul Cernăuțean ; — d. prof. Ermengildo Istoc p. *Istituto di cultura italiana* din Cernăuți ; — d. Florea Iatan p. Secția „C. Porumbescu“ C. F. R. — Cernăuți ; — și d. dir. școl. Gavril Rusu pentru cărturăria Stupcei.

Satisfăcător poate fi apoi faptul că chiar și printre sătenii de aici se afirmă un fel de generos orgoliu de mândrie locală. Și înfelegi d. p. că mai ales moșul Grigore Moroșan ar sta bucuros să-și desbaiere traista amintirilor sale porumbescene...

Conacul (azi pustiu...) al boierului de fericită pomenire Alecu Popovici (acelaș care la 1877, pentru a-l scoate pe Ciprian din temniță, „era gata să deie chizeșie toată averea sa“²⁾) — se înveșelește apoi de forfota și hălălaia întregii asistențe, tăbărită aici la un general praznic moldovenesc, în care nu lipsesc prea iscusitele vo-roave rostite de aceiași I. Jauca și Șt. Pavelescu și care se încheie cu o uriașă horă-mare săltată pe pajiștea din fața marelui cerdac boieresc.

Unii găsesc totuși prilej să se strecoare din nou până la sfânta liniște de lângă Crucea lui Ciprian... și până la căsuța care numai dânsa mai stăruie din tot ce-a fost odată raiul de gospodărie³⁾ al pa-sionatului grădinar și econom Iraclie Porumbescu. Dar ușa-i încuiată. Acasă-i doar călușul care, nesinchisit, își vede de păscutul lui și... fărâitul sporitor de amintiri al greierilor. Aice, da, moș Moroșan e la largul lui. — — —

„Apoi, de-a = puterea = hi să nu te miri că Porumbăscu ista, Chiprian cum îi zice, o fost pe atâta de cântăreț. Că și tătuc=su, Dumnezeu să=l odihnească'n pace, Părintele Iraclie, avan mai cânta. Cum îi călca pragul, la boieriu, bătrânu, boieriu numa atât=i zicea : — Părinte, *Axionu!* — Și trebuia să=i cânte *Axionu* oridecâte ori se tâmpla la boieriu.

Odată — era de hram. Da Părintele Iraclie, la o petrecanie la Dragoiești ; c'o fost murit gospodina unui gospodar fruntea-satului. Ice dobe și trâmbiși, și scrânciob și horă. Și așa o prohodit=o de

²⁾ C. Morariu, Ciprian Porumbescu, Suceava, 1908. 17.

³⁾ Pentru care îți dă o destul de intuitivă orientare desenul lui Louis Hartel, Casa dela Stupca — cf. „Făt=frumos“ An. III 1928, 131 sau Leca Morariu, La semicentenarul C. Porumbescu 1933, 21.

strașnic Porumbăscu, că din Dragoiești, peste tăt hramu, și peste tătă muzica, glasul lui s'o auzit până'n Stupca...

Și când o venit uncheșu lu înălțatu împăratu la Rădăuși, nu-mai atăta i-o spus: — Zi, Părinte, *Axionu!* — I-o zis!... Și l-o întrebat ceta: — Cum te chemă? — Așa și așa! — Buun! Apu de azi înainte, pentru cântarea asta, ai să te chemi *Porumbăscu!*...

Minunată schimbare la față din *Golembiovski* în *Porumbescu!*...

Și cine știe câte alte taine porumbescene nu ni le-ar lămuri, atât de tranșant, Moș Moroșan, dacă drumul nu ne-or cere drumului...

La Suceava ne mai așteaptă o mică vitrină Porumbescu, cu opera (de dată mai nouă) și cu bibliografia Porumbescului.

Apoi, seara, Marele-Concert, dat (zice afișul) cu concursul Societății „Armonia” dela Cernăuți. Sensație, produce cuvântul președintelui Șt. Pavelescu, atunci când (chiar și'n acea solemnă atmosferă) nu pregeță să-l înfiereze pe-un oarecare puternic al zilei, „rău voitor, ba chiar ostil”, Societății „C. Porumbescu”.

Și urmează apoi Concertul, care n'a fost numai atâtătu cât l-a arătat neisprăvenia ⁴⁾ cronicei din „Curentul”, ci, precis (mai precis chiar decât il arăta bogat-ilustratul program), următorul: Corul mixt „C. P.”, dirijat de d. C. Teodosiu: *Pe-al nostru steag; Românul; Cât e țara românească*; — Leca Morariu (violoncel) cu pian (Octavia Lupu-Morariu): *Dorul*; — D-na Virginia Curiș (pian): *Tempi passati*; — D-na Porfira Morariu (soprană) cu pian (D-na Heda Halițchi, prof. de Conservator): *Serenadă* și *Te-ai dus, iubite...*; — D-l Dr. Aurel Morariu (flaut) cu pian (H. Halițchi): *Frunză verde măr-gărit* și *Hora Prahovei*; — D-l Liviu Halip, prof. de Conservator (tenor) cu pian (H. Halițchi): *Nocturnă*; *Mii de stele* și *Résignation*; — D-l Dr. Victor Morariu (vioară) cu pian (D-na V. Curiș): *Rapsodia română*; — Octavia Lupu-Morariu (alto) cu pian (H. Halițchi): *O roză veșteziță* și *inedita Ich liebte Dich*; — Ansamblul instrumental Victor, Aurel și Leca Morariu cu D-na H. Halițchi, vârstat cu Porfira Morariu, Octavia Lupu-Morariu și Liviu Halip: *Potpourri din „Crai-Nou*; — D-nele Porfira Morariu și Octavia Lupu-Morariu cu acelaș ansamblu instrumental, duetele: *A căzut o rază lină* și *Imn de urare*; — Și iarăși Corul „C. P.” al d-lui C. Teodosiu: *Cântecul Mărgăritei*, *Cântec de primăvară* și *Treicolorul*.

În orice caz un foarte poliedric și foarte reprezentativ Concert-Porumbescu!... L. M.

(Va urma... raportul Cernăuțean.)

⁴⁾ Cf. Cronica din acest „Făt-frumos”.

Vitrina Cărții

Un nou roman bucovinean: „Floare'n pălărie” de G. Cârțu. — „Cuget moldovenesc”, frunțașă revistă basarabeană a societății „George Enescu” din Bălți, de sub patronajul I. P. S. Mitropolitul Tit Simedrea, ne aduce în Nrul 3—4 a. c. surpriza unui fragment de roman, de harnicul și înzestratul profesor bucovinean, care s'a impus așa de hotărît cu volumul de schițe și nuvele bucovinene „Bălăcenii” (v. recenzia din „Făt-frumos” 1942, 52—54).

Nu e deci chiar surpriză fragmentul acesta, căci se accentuează și aici, ca și'n acele schițe, darul de observare a sufletului omesc și a naturii, graiul neaoș și înflorit cu nestimate de folclor, un romantism senin, sănătos, dragostea de om și de viață. Ca și acolo, e lumea satului bucovinean din preajma Sucevii voievodale, cu Sânzienile ei, descrise amănunțit, cu dascălii ei idealști și cu „studenții”, adică liceenii, dar și cu studenții veritabili, universitarii din soc. „Dacia”, pe cari îi vedem la un „hal” al lor și la o petrecere studentască, un „comers” după tipicul german.

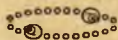
Romanul are o notă socială, înfățișând conflictul dintre sat și oraș, conflict ce se petrece în sufletul eroului, Mihăiță, copil de țăran, „student” și el în clasa a VI-a de liceu, îndrăgostit de frumoasa fată din satul său, Margareta, abia ieșită dintr'a șasea primară.

Baba Irina Gacii, surprinzându-i împreună, o găsește pe „Margale” ca făcută pentru el, anume, că o *floare'n pălărie*...

Și când altă dată Mihăiță, luând-o de mijloc și „strângând-o lângă suflet” îi spune că nu-i pe lume floare mai mândră ca dânsa și că ar vrea s'o răsească „aici în suflet, pe veci”, fata „se desfăcu ușor de colanul fermecat și, zâmbindu-i șireată, îl amenință cu degetul: Eu nu sunt decât floare'n pălărie” — vorbe care devin o prevestire, anunțând tragedia: căci Mihăiță, avertizat de părintele George Stroieșteanul că face parte acum din „intelligență” și deci nu-i este permis să „curteze” fete de țăran, este atras în cercul domnișoarei Laura, fata părintelui, spre durerea Margaretei, dar și spre tulburarea lui însuși.

Până aici fragmentul — și așteptăm cu mult interes volumul, felicitându-l de pe acum pe autor.

Victor Morariu

Multe și mărunte...

Alt¹⁾ „savant“, care numai dânsul există! — Filologul Al. Rosetti! A cărui filologie compilată²⁾ mai șchioapătă și de ignorarea unor fundamentale opere precursore! O dovedesc, recent, temeinicele Recensii (Extrase din Dacoromânia X/2) Sibiu 1943 ale d-lui Al. Procopovici, care declară: „Așa nu se poate trece cu aiere de atotcovârșitoare suveranitate peste părerile altora, mai ales când nu sunt dintre cei mai neînsemnați și mai nepricepuți în materie“ — fiindcă: „Deși cartea lui Al. Rosetti a apărut în 1941, ea nu ne trimite nici în indicații bibliografice..., nici în vreun alt loc la S. Pușcariu, Limba română I Buc. 1940“... etc. Încât situația generală în Al. Rosetti, Istoria limbii române IV: Româna comună, Buc. 1941 e: „Te miri cum au putut să încapă în așa de puține pagini atâtea aberații“. Și încheierea autorității d-lui Al. Procopovici: „Așa nu se onorează cultura noastră, nu se cinstește și nu se servește cugetarea noastră științifică...“

Leca Morariu

○○○○○○○○

Cronică

Trei popi cu 5 clondire și-un redactor cu 15 etaje. — Nu uităm — și, Doamne, cum să uiți asemenea cumplenie!... — nu uităm cum sfida d. Pamfil Șeicaru, în chiar redacția d-sale, delegația desființatului Teatru Național din Cernăuți, care, în Sept. 1934, avusese naivitatea de a-i solicita un oarecare concurs: „Ce cultură, domnilor? Ce Bucovină culturală? Trei popi cu cinci clondire și șapte partide politice, iată toată culturalitatea Bucovinei!“ (reproducem documentul, oricât de... fuciuriu apare, din rev. „Făt-frumos“ 1935, 75). Dar, în adevăr, orientarea Curentului, întru cele bucovinene³⁾ continuă a fi aceeași! Iată d. p. cu ce năzbâtie de cronică regardât, în „Curentul“ de deunăzi, Marele Concert-Porumbescu în care cele două fruntașe asociații muzicale din Bucovina, „Ciprian Porumbescu“ dela Suceava și „Armonia“ dela Cernăuți, și-l slăviau, în 6 Iunie c. la Suceava, pe-al lor C. Porumbescu: „Si-au dat concursul: d. inspector al artelor Ștefan Pavelescu, președintele Reuniunii, corul mixt al Reuniunii, dirijat de d. prof. C. Teodosiu, d. Leca Morariu (violoncel), d-na Heda Halițchi, profesoară de conservator, d-na Virginia Curiș (pian), d-na Porfirie (sic) Morariu (canto), d-na Heda Halițchi (pian) și d. Dr. Aurel Morariu (flaut), d-na Octavia Lupu-Morariu (pian), d-șoara Oltea Vicol.“

Așadar: Cu adevărat Concert văzut dintre 5 clondire și dela cam 15 etaje l...

Conservatorul nostru. — Una din cele mai remarcabile audiții între toate, chiar și între cele din zilele lui A. I. Zirra — producția de încheiere a anului din 10 Iunie c. Mozart, Concertul în Do, de excepționalul (deși prea acceleratul) pianist Radu Paladi (cu cadență de chiar R. Paladi) din clasa d-lui dir. Tit Tarnavski și, mai ales, Mozart, Concertul în Re al Valentinei Mărințan din clasa Heda Halițchi — exhibiții nu de Conservator, ci de Academie. Altă unică revelație (în coreografie): prodigioasa Nectara Soroceanu din clasa reputatei Anca Ștefureac. Victor Biriucov: (în Rugăciunea lui Valentin) Faust, clasa Liviu Halip, și Ionel Iliescu (vioară), cu Concertul în la de Vivaldi, clasa Silvio Florescu — alți lauri Conservatorului, condus cu eroică stăruință de toată competența lui Tit Tarnavski.

Leca Morariu

¹⁾ Ca și dragomirescianul D. Caracostea (sub multe fețe, foarte dragomiresc!) — pentru care cf. Leca Morariu, Când îți să nu știi ce mai știu alții!... în „Făt-frumos“ 1941, 52.

²⁾ Cf. Leca Morariu, Filologie compilată în „Făt-frumos“ 1940, 105.

³⁾ Oricât de absentă ar fi... Și cât de mult ar putea învăța „Curentul“, sub acest raport, dela mult mai vigilenții ziar „Universul.“

Abonamentul :
În Țară : 500 lei pe an
În Străinătate : 1000 lei pe an
Colaboratorii plătesc numai 250 lei pe an

CUPRINSUL :

<i>Leca Morariu</i>	Bucovina turistică
<i>Tiberiu Crudu</i>	Di la Bot'șeni
<i>Olvian Soroceanu</i>	Bin fern von Dir (Trad. din Eminescu)
<i>El. M.</i>	Adunarea generală a Cooperativei „Meseriașul Român” din Cernăuți
<i>Dr. Em. Țopa</i>	Contribuțiuni corologice la Ane-mone transsilvanica
<i>Guido del Barone</i>	O riman... (Trad. din Eminescu).
<i>V. Loichiță și Leca Morariu</i> . .	Eminescu la Institutul „Cernăuți”
<i>Leca Morariu</i>	„Arboreasa” slăvindul pe Ciprian Porumbescu
<i>Victor Morariu</i>	Vitrina Cărtii
<i>Leca Morariu</i>	Multe și mărunte...
<i>Leca Morariu</i>	Cronică
* * *	Bibliografie
<i>O. L.=M.</i>	Dela Administrația revistei „Făt-frumos”

Atenție ! Abonamentul urcat !

Bibliografie

Cărți

- Victor Morariu, **Semicentenarul „Deșteptării”** lui Constantin Morariu, (fascic. 2 din Bulet. Institutul „Cernăuți”), Cernăuți 1943.
- Dragoș Vitencu, **Caiet de Duminică**, Cernăuți 1943 (De tot remarcabil mănunchiu de stihuri. Vom reveni).
- Constantin Loghin, **Aron Pumnul — Mihai Eminescu**, Cernăuți 1943.
- Aug. Z. N. Pop, **Despre Aglaea Eminescu...** Cernăuți 1943.
- D. Rusu, **Gravitațiunea**, Cernăuți 1943.
- Axente Oprișanu, **Altare noi, Versuri**, Cernăuți 1943, Tip. Ieremie Oprișeanu.
- Dr. Erast Costea, **Patru conferințe...**, Cernăuți 1943.
- Al. Procopovici, **Recenzii**, Sibiu 1943.
- Al. Procopovici, **Inclocăla - de(s)clocăla**, Sîhiu 1943.
- Constantin Turcu, **Schiturile de sub Ceahlău: Sihastru și Cîrăbucu**, Iași 1943.
- Em. Bucuța, **Malca Domnului dela Mare**, București.

Muzică

- Ciprian Porumbescu, **Résignation** (voce și pian). Text și muzică de C. P. **Piesă inedită**, (în Colecția Soc. „C. Porumbescu”, Suceava, Nr. XVIII), Cernăuți 1943.
- Ciprian Porumbescu, **La Lună**, (voce și pian), Text de N. Gane. **Piesă inedită**, (în Colecția muzicală „Făt-frumos” Nr. 6), Cernăuți 1943.

Dela Administrația rev. „Făt-frumos”

Incasările noastre în 1943; D-l Dr. Iancu Cuparencu, 3/I: 300 lei; D-na Dr. Livia Cioncă, 4/I: 600 lei; d. I. N. Popescu, 15/I: 175 lei; d. V. P. Costa, 28/I: 500 lei; d. Tiberiu Crudu, 31/I: 700 lei; d. Em. Iliuș, 1/II: 600 lei; d. At. C. Bălăcescu, 4/II: 1.000 lei; d. N. Sc. Negreanu, 10/II: 500; d. Al. Vitencu, 18/II: 300 lei; Spitalul Central, Cernăuți, 20/II: 300 lei; d. N. Simionovici, 21/II: 300 lei; d. Dr. Vasile Săveanu, 27/II: 300 lei. — (Urmează) — O. L.-M.

Inregistrat la Tribunalul Cernăuți cu Nr. 7/942 din 23 Iunie 1942.
